

VERTAISVERKOSTOSTA VOIMAA ASUKKAIDEN ENERGIATEHOKKUUSTOIMIIN

Anna Merikari
Maisterintutkielma
Kulttuuriympäristön
tutkimuksen maisteriohjelma,
nykykulttuurin tutkimus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Anna Merikari	
Työn nimi Vertaisverkostosta voimaa asukkaiden energiatehokkuustoimiin	
Oppiaine Kulttuuriympäristön tutkimuksen mk, nykykulttuurin tutkimus	Työn laji maisterintutkielma
Aika kesäkuu 2021	Sivumäärä 48
Tiivistelmä <p>Ilmastokriisi pakottaa ihmiset pienentämään hiilijalanjälkeään, ja toimia täytyy tehdä muun muassa asumisen energiatehokkuuden suhteen. Tämä tutkielma käsittelee vertaisverkostoitumista väylänä vuorovaikutuksen luomiseen ja energiatehokkuustoimiin asukasaktiivien keskuudessa. Tutkielman maantieteellisenä alueena on Helsingin Länsi-Herttoniemen asuinympäristö, joka on kokonaisuudessaan arvotettu maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi.</p> <p>Tutkielma toteutettiin toimintatutkimuksen menetelmin vuosien 2019–2021 aikana. Tutkimuksessa selvitettiin asukasaktiivien kiinnostusta energiatehokkuustoimiin ja vertaisverkostoitumiseen, sekä kaupungin yhteistyön mahdollisuuksia paikallistoimijoiden kanssa asukkaiden osallistamiseksi oma-aloitteisiin energiatehokkuustoimiin. Osana tutkielmaa toteutettiin kyselytutkimus alueen asukasaktiiveille. Maailmanlaajuisen koronapandemian vuoksi kyselytutkimuksesta seuranneet keskustelutilaisuus ja vertaisverkoston käynnistäminen siirtyivät verkkoon. Osana toimintatutkimusta kartoitettiin Helsingin kaupungin toimia asukkaiden aktivoimiseksi energiatehokkuustoimiin asuintaloissaan.</p> <p>Tutkielman tuloksissa nousi esiin asukasaktiivien kiinnostus energiatehokkuustoimiin sekä alueellisen verkostoitumisen hyöty esimerkiksi samankaltaisten ongelmien ratkaisemisessa. Tutkielmassa on selvitetty Helsingin kaupungin energiatehokkuutta parantavia hankkeita ja toimia kohti tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035. Helsingin kaupunki on toimintatutkimuksen toteutuksen aikana ottanut askelia kohti hiilineutraaliutta esimerkiksi Energiarenessanssi ja Taloyhtiöklubi -hankkeiden avulla. Nämä ovat toimia, joilla asuinalueiden asukkaita, taloyhtiöitä ja pientaloasujia on mahdollista aktivoida ilmastotoimiin. Vertaisverkosto aktiivisessa vuorovaikutuksessa kaupungin hankkeiden kanssa voi saada aikaan konkreettisia ilmastotekoja, ja kaupunki voi kannustaa asuintaloja energiatehokkuustoimiin.</p> <p>Tutkielma tallentaa osaltaan ajankuvaa sekä koronapandemian aikana toteutetusta toimintatutkimuksesta, että ilmastotoimien ja energiaratkaisujen osalta murrosvaihetta elävästä rakennus- ja asukaskulttuurista.</p>	
Asiasanat kulttuuriympäristö, energiatehokkuus, vertaisverkosto, asukasaktivismi, yhteisöllisyys	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Länsi-Herttoniemi kulttuuriympäristönä.....	4
1.1.1	Herttoniemen alueen historia.....	4
1.1.2	Länsi-Herttoniemen rakennuskanta ja kaavoitus.....	5
1.1.3	Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristön inventoidut alueet	7
1.2	Länsi-Herttoniemen asukastoimijat.....	8
1.2.1	Hertsikan Pumppu.....	9
1.2.2	Herttoniemi-seura	9
1.3	Käsitteiden verkosto — neljänneistä sektorista ja somesta kulttuuriympäristöön ja energiatehokkuuteen	10
2	YHTEISÖLLISYYTTÄ JA ENERGIATEHOKKUUTTA YHDISTÄMÄSSÄ	13
2.1	Asukkaiden verkostoitumisen mahdollisuudet.....	14
2.2	<i>Nyt on pakko!</i> Ilmastokriisistä Helsingin energiarenessanssiin.....	16
2.3	Länsi-Herttoniemi tutkimuksen kenttänä	20
3	TOIMINTATUTKIMUKSEN KAUTTA KEHITYSTYÖHÖN.....	22
3.1	Kysely asukasaktiiveille	24
3.1.1	Kiinnostus energiaremontteihin	26
3.1.2	Energiansäästölliset ja ympäristöystävälliset toimet.....	27
3.1.3	Esteitä energiaremonttien tai muiden ympäristöystävällisten toimien toteuttamiseen	28
3.1.4	Apua, tukea ja tietoa energiatehokkuuteen liittyen.....	28
3.1.5	Taloverkoston hyödyt asukkaille	28
3.2	Tiedonjanon pohjalta toimintaan.....	29
3.3	Vertaisverkoston luomista.....	31
4	VERTAISVERKOSTOJA JA YHTEISTYÖTÄ	33
4.1	Vertaisverkoston mahdollisuudet.....	33
4.2	Vuorovaikutukseen ja alueelliseen kehittämiseen kaupungin kanssa	36
5	POHDINTAA TOIMINTATUTKIMUKSESTA	40
5.1	Metsälähiö kestävä kehityksen lähiöksi.....	43
5.2	Asukasosallisuuden vahvistaminen kaupungin tuella	44
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Etenevä ilmastokriisi pakottaa meitä jokaista pienentämään hiilijalanjälkeämme. Asumiseen, liikkumiseen, syömiseen ja kuluttamiseen liittyvät ympäristövaikutukset ovat merkittäviä, ja onneksi muutokseen löytyy nykyään helposti ratkaisuja. Asumiseen liittyy paljon toimia, joihin vaikuttamalla voidaan saada näkyvää muutosta aikaan. Hiilijalanjälki voi pienentyä asukaslähtöisesti ja asuinmukavuudesta tinkimättä esimerkiksi uusiutuviin energianlähteisiin vaihtamalla, kodin lämpötilaa laskemalla ja ikkunoita tiivistämällä.

Tämän tutkielman teeman alkusysäys tapahtui Länsi-Herttoniemessä järjestetyssä Sitran Erätauko -dialogipäivän ilmastotapahtumassa tammikuussa 2019. Tilaisuuden järjesti Herttoniemessä toimiva yleishyödyllinen osuuskunta Hertsikan Pumppu, jonka tehtävänä on tukea alueen asukkaiden toimintaa asuinalueensa kehittämiseksi. Olin itse paikalla muutaman muun herttoniemeläisen kanssa ideoimassa sitä, kuinka paikalliset asukkaat voivat toiminnallaan osallistua ilmastonmuutoksen vastaiseen taisteluun omalla asuinalueellaan. Keskustelussa nousi esille taloyhtiöiden ja pientaloasukkaiden merkitys energiatehokkuuden ja kestävä kehityksen rakentajana, asuminen kun on yksi suurimpia osa-alueita kulutuksen hiilijalanjäljessä (Linnanen ym. 2020, 32).

Taloyhtiöiden ja pientalojen asukkaat päättävät monista asuinrakennusten ylläpitoon, korjauksiin ja käyttöön liittyvistä asioista taloyhtiöiden hallituksissa, tai vastaavasti investoimalla omien erillistalojensa korjauksiin. Myös vuokrataloissa asukkaat vaikuttavat talotoimikuntien kautta energiatehokkuuteen. Herttoniemessä tapahtuneessa ilmastokeskustelussa tunnistettiin asuintalojen potentiaali ilmastotekojen suhteen. Kuitenkin taloyhtiöissä ja asuintaloissa tiedon, vertaistuen tai konkreettisten mallien tai

esimerkkien puuttuminen voivat estää asukkaita edistämästä ja kehittämästä ilmastoystävällisempiä kiinteistöratkaisuja alueen taloissa. Kiinteistöjä hallinnoiville asukkaille ei toistaiseksi ole kehitetty vertaistukiverkostoja ilmastotoimiin liittyen, vaikka aktivismilla ja järjestäytymättömillä yhteisöillä voisi olla merkittävä potentiaali ilmastohaasteen ratkaisemisessa.

Keskustelutilaisuuden teemasta kehittyi tutkimusaiheeni, jossa selvitetään, kokevatko herttoniemeläiset asukkaat alueellisen verkostoitumisen hyödylliseksi esimerkiksi asukasverkon kautta ja ovatko he kiinnostuneita energiatehokkuustoimiin asuintaloissaan. Tutkimuksen alueena painottuu Länsi-Herttoniemen asuinympäristö, joka on kokonaisuudessaan arvotettu¹ maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi ja erillinen pientaloalue valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Tutkielma keskittyy ensisijaisesti Länsi-Herttoniemen asuinalueeseen Helsingin Kaakkoisessa suurpiirissä, joka on yksi kolmesta Herttoniemen² alueesta. Koska Länsi-Herttoniemen alue on kokonaisuudessaan sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö, tuo se oman erikoispiirteensä tutkielmaan. Alueella on runsaasti 1950-luvun kerrostaloja, joiden energiatehokkuus ei yllä nykyisiin standardeihin, ja niissä olisi paljon potentiaalia kestävän kehityksen ja ilmastotoimien edistämiseen. Tutkielman tulokset ovat sovellettavissa myös muihin vastaaviin asuinalueisiin, ja vertaisverkon ajatus kopioitavissa hyötykäyttöön muissakin yhteyksissä.

Tutkielmassa korostuu toimintatutkimuksellinen lähestymistapa, jossa tutkimus yhdistyy käytännön kehittämistyöhön ja tutkija osallistuu tutkimuskohteensa toimintaan myös käytännössä. (Toimintatutkimus 2019). Toimintatutkimus soveltuu hyvin tutkimusaiheeseen, jossa selvitetään, kuinka asioiden tulisi olla. (Heikkinen 2018, 220) Tutkielmassa kartoitetaan taloyhtiöiden hallitusten jäsenten, pientaloasukkaiden ja muiden aktiivien kiinnostusta energiatehokkuusratkaisuihin, sekä kehitetään verkostoitumismahdollisuuksia alueen asuintaloille. Toimintatutkimusprosessin edetessä

---

¹ kulttuuriympäristöjen inventointiin liittyvä arvon määrittäminen

² Helsingin 43. kaupunginosa

tutkimuskysymys täydentyi selvittämään, voisiko kaupunki toimillaan ja hyvällä vuorovaikutuksella osallistaa asukkaita aktiivisemmin energiatehokkuustoimiin.

Kehittämistyö on käynnistetty kyselytutkimuksella, jossa alueen taloyhtiöiltä, pientalojen asukkailta ja muilta asukasaktiiveilta tiedusteltiin energiatehokkuuteen ja verkostoitumisen teemoihin liittyviä asioita. Kyselytutkimuksen pohjalta myös järjestettiin taloyhtiöiden tarpeesta ja esiin nousseiden teemojen pohjalta keskustelutilaisuus, jossa esiteltiin erilaisia energiatehokkuusratkaisuja. Tutkielman aikana maailmanlaajuisesta koronaviruspandemiasta tuli mielenkiintoinen, mutta epätoivottu käänne toimintatutkimuksen kulkuun, ja Suomen valtion asettamista rajoituksista johtuen muun muassa (edellä mainittu) keskustelutilaisuus järjestettiin verkossa.

Tutkielman lähestymistavaksi on otettu toimintatutkimus vuorovaikutuksellisuutensa ja käytännönläheisyytensä vuoksi. Asukaslähtöinen kehittäminen motivoi ja sitouttaa kiinteistöjä hallinnoivia asukkaita toimimaan oman talonsa päästöjen vähentämiseksi. Kehittämistyön edetessä, kyselytutkimuksen pohjalta järjestetyssä asukastilaisuudessa käsiteltäviä teemoja suunniteltiin asukkaiden itse esittämien tarpeiden perusteella.

Samaan aikaan kun tein tutkielmani vuoden 2020 alusta kevääseen 2021 suunniteltiin Helsingin kaupungin hallinnossa toimia Helsingin tavoitteeseen olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Helsingin kaupunki lanseerasi Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelman vuonna 2018, ja suunnitelmia on siitä lähtien laitettu aktiivisesti käytäntöön. Tutkimuksessa käsittelen näiden suunnitelmien suhdetta ja vaikutusta Länsi-Herttoniemen asukkaiden vertaisverkostoon.

Valittu tutkimuskysymys ja alue on minulle henkilökohtaisesti läheinen, sillä asuesani 1950-luvulla rakennetussa kerrostalossa Länsi-Herttoniemen alueella pohdin usein sitä, miten voin omilla toimillani vaikuttaa asumisen energiatehokkuuteen. Olen toiminut asukasaktiivina, mutta en ole ollut taloyhtiöiden tai asuintalojen hallituksissa tai talotoimikunnissa. Olen kohdannut toisinaan vastustusta nostaessani energiatoimia esiin asuintaloissa. Haluaisin omalta osaltani vaikuttaa siihen, ettei energiatehokkuustoimia

pidettäisi mahdollisina toteuttaa tai ylihinnoiteltuina vanhemmillekaan asuntokohteille tehtyinä. Usein asumiseen liittyvät muutokset koetaan haastavina, jonka takia päätöksenteko ja uudistuminen on hidasta. Lähtökohtana tälle tutkielmalle on ollut myös tarve lisätä tietoa ja herätellä asukkaita ajattelemaan, että pinttyneiden käytäntöjen ja rakenteiden uudistaminen, sekä muutos “oman tontin hoitamisesta” kohti yhteistyötä naapuruston kanssa on mahdollista.

Tutkielman rakenne on seuraava. Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset sekä kohteena olevan alue ja käytettävät käsitteet esitellään johdannossa. Toinen luku käsittelee tutkielman teoreettisia lähtökohtia. Tutkimuksen kulkua ja toimintatutkimuksen askelia kuvataan luvussa kolme. Luvussa neljä toimintatutkimuksen tuloksia on analysoitu, ja luku viisi sisältää pohdintaa tutkielman tuloksista ja teemoista. Johtopäätökset kokoavat tutkielman yhteen luvussa kuusi.

1.1 Länsi-Herttoniemi kulttuuriympäristönä

Tässä alaluvussa kerron tutkimuksen kohteena olevasta Länsi-Herttoniemen alueesta ja syitä sille, miksi juuri tämä alue on kiinnostava tutkimukseni kohteena. Kerron millaisia ominaispiirteitä alueella on, ja minkälainen on alueen historia. Avaan myös alueen kulttuuriympäristöllisiä inventointeja, ja paneudun alueella toimiviin asukasyhdistyksiin syvemmin kahdessa erillisessä alaluvussa.

1.1.1 Herttoniemen alueen historia

Herttoniemi on yksi Helsingin vanhimpia kyliä. Historiallisissa lähteissä Herttoniemi mainitaan ensimmäisen kerran jo vuonna 1405. Muita merkintöjä Herttoniemestä on tehty mm. 1500-luvun puolivälissä, jonka aikaiset merkinnät esittävät Hertugenäs-nimisen kartanon rälssitilana ja myöhemmin Härtenääs-niminen alue on kirjattu kartastoon Helsingin lähikylänä. Paikannimistä päätellen Herttoniemen alkuperäinen pysyvä asutus juontaa juurensa mahdollisesti jo 1100-luvulta (Kepsu 2005, 90–92). Ensimmäisiä karttoja Herttoniemen alueesta on piirretty maanmittari Nils Westermarkin toimesta vuonna 1757. Alueen historia juontaa vuosisatojen taakse, ja Herttoniemi on kulkenut niiden

aikana monella nimellä; Hertones, Hiertenäs, Hiertnäs, Härtugenäs, Hertugnäs, Herttonainen, Hertonääs, Herttuanniemi ja Herttoniemi (nimi virallistettiin vuonna 1928, ruotiksi Hertonäs). (Packalén 2008, 10–11) Herttoniemi on vuosisatojen aikana kasvanut pienestä kartano- ja maalaiskylästä Helsingin nykyaikaiseksi ja moni-ilmeiseksi kaupunginosaksi, joka koostuu Länsi-Herttoniemen, Herttoniemenrannan ja Roihuvuoren asuinalueista. Herttoniemen kartanon maa-alueet myytiin vuonna 1919 Helsingin kaupungille, ja hallinnollisesti Herttoniemi liitettiin Helsinkiin vuoden 1946 alueliitoksessa (Packalén 2008, 83–99). Tuolloin Herttoniemi oli vielä pääosin maaseutua, mutta Helsingin liitosalueille ruvettiin pian rakentamaan uudenlaisia asuinalueita, joista Herttoniemi oli ensimmäinen ja suurin.

1.1.2 Länsi-Herttoniemen rakennuskanta ja kaavoitus

Nykyinen Länsi-Herttoniemen asuntoalue edustaa tyypillistä sotien jälkeistä³ rakentamista. Rakentamisen taustalla vaikutti Helsingin väestönkasvu ja siitä seurannut asuntopula. Alueella toteutuvat silloisen hyväksi ja terveelliseksi katsotun asumisen ihanteet; rakennusten sijoittelua eivät ole määränneet nosturiradat, vaan kaikki rakennukset ovat sijoitettu maan pinnanmuotojen, korkeussuhteiden ja ympäröivän luonnon mukaan. Luontoa haluttiin säilyttää suurina yhtenäisinä alueina lähes jokaisessa korttelissa ja asuinrakennusten maisemia ajateltiin huolellisesti. Monista asunnoista avautui Helsingin oloissa poikkeuksellisen laajat näkymät joko läheisille merialueille esimerkiksi ruovikkoiselle ja linturikkaalle Vanhankaupunginlahdelle, metsämäisiin puistoihin tai metsiin. Jälleenrakennuskauden tyypillisimpiin asuinympäristöihin lukeutuvana Länsi-Herttoniemi tarjoaakin mahdollisuudet tarkastella niin ajan kaavoitusperiaatteiden, asuntoarkkitehtuurin kuin rakennustekniikankin kehitystä. Kehitystä, jossa aikakauden niukat resurssit muistaen pyrittiin silti huomioimaan luontoarvot ja rakentamaan rakennuskanta mahdollisimman hyvin ja kestävästi. (Putkonen 1994, 50–51)

Vanhin Länsi-Herttoniemeä koskeva kaavasunnitelma on vuodelta 1940. Luonnossuunnitelma on asemakaava-arkkitehti Birger Brunilan, joka oli kiinnostunut

---

³ 1940-luvulta 1950-luvulle

englantilaisesta puutarhakaupunki-ideologiasta ja keskittyi kaavoitustyössään erityisesti asunto-ongelmien ratkaisemiseen. Ensimmäisestä kaavasunnitelmasta löytyivät tulevan suunnittelun päälinjat: katuverkko, korttelien rajat ja viemäriverkosto. Poikkeuksellisen sota-ajan olojen vuoksi rakennussuunnitelma sai vahvistuksen vasta marraskuussa 1945, ja seuraavan vuoden toukokuuhun mennessä Länsi-Herttoniemen asuntoalueen suunnittelu oli edennyt jo toteuttamisvaiheeseen. Vuoden 1946 asemakaavaan rakennussuunnitelma sisällytettiin lähes sellaisenaan. Alueelle suunniteltiin neljänlaisia asuntotontteja: nelikerroksisia kivitaloja, kaksikerroksisia pientaloja sekä yksikerroksisia omakoti- ja rivitaloja. Paikalliseksi kesukseksi suunniteltiin Eränkävijäntori liiketiloineen. Kortteleiden väliin oli jätetty pienehköjä puistoalueita, joille onnistui tarpeen mukaan järjestää leikkikenttiä. Alueen länsipuolella olevat ranta-alueet oli varattu yhteinäistä suurta puistoaluetta varten, ja suunnitelmassa oli myös useampia urheilukenttiä. (Packalén 2008, 99—100).

KUVA 1 Länsi-Herttoniemen rakennussuunnitelma, 1943. Birger Brunila (Helsingin kaupunginmuseo/kuva-arkisto)

Asuinalueen valmistumisen aikaan, vuonna 1954 asukasluku oli noin 8 000 asukasta (Packalén 2008, 170). 1950-luvulla alkaneen muuttoliikkeen myötä alueen

asukasluku kasvoi voimakkaasti ja oli suurimmillaan vuonna 1962, jolloin alueella asui yli 16 000 asukasta. Alueen täydennysrakentaminen 1950-luvulta on ollut hyvin maltillista. 1980-luvulla päivitetty asemakaava mahdollisti paritalojen rakentamisen Oravatielle pientaloalueen pohjoisosaan, ja Siilitien yhtenäistä vuokra-asuntoaluetta on täydennetty 1990-luvulla muutamalla vuokratalolla (Packalén 2008, 108, 123). Herttoniemen alueen palvelut ja liiketoiminta on ollut monipuolista 1950–60-luvuilla. Eränkävijäntorin aktiivisen ostoskeskuksen lisäksi liiketiloja ja palveluita löytyi myös useamman asuinkerrostalon pohjakerroksesta. Metroliikenteen käynnistyminen vuonna 1982 paransi alueen liikenneyhteyksiä Helsingin keskustaan, ja alueelle valmistui myös sairaala vuonna 1987 (Packalén 2008, 132, 135). 1960-luvun huippuvuosista alueen asukasluku lähti kuitenkin tasaiseen laskuun ja esimerkiksi vuonna 2008 asukasluvun on laskettu olevan niinkin alhainen kuin 8 076. Esimerkiksi lapsiperheiden muuttoliikkeen myötä asukasluku on sittemmin hieman noussut, vaikka palveluita on keskitetty alueelta isompiin palvelukeskittyymiin ja liiketoimintaakin alueella on suppeammin. 1.1.2020 asukkaiden määrä oli 8 777. (Helsingin kaupunki 2019, 67; Vuori & Mäki & Bergroth 2020, 66)

1.1.3 Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristön inventoidut alueet

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston laatiman Helsingin yleiskaavan 2050 yhteydessä on selvitetty helsinkiläisten kulttuuriympäristöjen tilaa. Kulttuuriympäristö koostuu muinaismuistojen, perinnemaiseman ja rakennetun ympäristön luomasta yhtenäisestä kokonaisuudesta, ja se ilmentää ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kulttuuriympäristö kertoo alueen kehityksestä, perinteistä ja historiasta, ja sen monimuotoisuus ja eri aikakausina syntyneet kerrostumat ovat osa hyvää ja tasapainoista ympäristöä ja kertovat helsinkiläisen kulttuuriympäristön moniarvoisuudesta. (Salastie ym. 2014, 6)

Helsingille on ominaista sekä kerroksellinen, sekoittunut rakenne, että eri vuosikymmeniä edustavat ehjät, yhtenäiset alueet. Herttoniemen kaupunginosa on suunniteltu metsälähiöideologian mukaisesti siten, että rakennuksia ympäröivät viheralueet ja pihat. Helsingin esikaupunkien sodan jälkeen rakennetuilla kerrostaloalueilla metsälähiöideologia oli hallitseva 1940-luvulta aina 1960-luvun alkuun asti. Muita Helsingin

alueen metsälähiöitä ovat esimerkiksi Maunula, Munkkivuori, Pohjois-Haaga ja Roihuvuori. Osa metsälähiöistä on suomalaisen modernin arkkitehtuurin avainkohteita, joille on laadittu alueiden ominaispiirteet turvaavat asemakaavat. (Salastie ym. 2014, 12–13, 40, 49)

Herttoniemen alueella on useita kohteita ja alueita, joilla on inventoituja kulttuurihistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Länsi-Herttoniemen asuntoalue on kokonaisuudessaan arvotettu maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi, ja pientaloalue valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY-alue)⁴. Perusteena tälle on, että se on poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue. (Helsingin kaupunki 2019, 75)

Herttoniemen kartanon alue sekä Herttoniemen siirtolapuutarha-alue Kivinokan virkistysalueen kanssa on myös luokiteltu valtakunnallisesti merkittäviksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi. Lisäksi Herttoniemen alueelta löytyy valtakunnallisesti merkittäviksi kulttuuriympäristöiksi luokitellut kaksi pronssikautista hautaröykkiötä, jota on tutkittu 1880-luvulla ja entistetty silloin. (Galtat & Tornivaara-Ruikka 2012, 59–61)

Länsi-Herttoniemen länsipuolella sijaitsee Natura-alue, luonnonsuojelualue sekä suojeltavaksi tarkoitettu alue. Lisäksi alueella sijaitsee kaksi muinaisjäännöstä: 1. maailmansodan aikainen Helsingin maalinnoitukseen kuuluva luola ja vuoden 1914 tukikohta. (Helsingin kaupunki 2019, 13)

1.2 Länsi-Herttoniemen asukastoimijat

Länsi-Herttoniemen alueella toimii kaksi tahoa, Herttoniemi-seura ja Hertsikan Pumppu, joiden tarkoituksena on palvella alueen asukkaita esimerkiksi tiedon ja tapahtumien

---

⁴ Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Valtakunnalliseen inventointiin valitut kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. (Salastie ym. 2014, 18)

muodossa. Tämä tutkielma sai alkusysäyksensä Hertsikan Pumpun järjestämästä keskustelutilaisuudesta tammikuussa 2019, ja tutkielman eri vaiheisiin saatiin apua Herttoniemi-seuran tiedotuskanavista ja sosiaalisesta mediasta. Kerron seuraavissa alaluvuissa näistä asukastoimijoista tarkemmin.

1.2.1 Hertsikan Pumppu

Osuuskunta Hertsikan Pumppu on perustettu asukastoiminnan järjestäytymistarpeeseen vuonna 2012. Osuuskunnan perustamisen ideana oli tarjota asukkaille mahdollisuus toimia yhdessä ja kokeilla ja kehittää uusia asioita. Osuuskunta on voittoa tavoittelematon ja yleishyödyllinen toimija, joka tarjoaa esimerkiksi kursseja ja työpajoja alueen asukkaille. Hertsikan Pumppu vaikuttaa aktiivisesti alueen asukastilojen saatavuuden mahdollistamiseksi ja se on laatinut Herttoniemen alueen asukastilakartoituksia vuosina 2018 ja 2020. (Hertsikan Pumppu 2021) Kiinnostus tämän tutkielman laatimiseen syntyi osuuskunnan järjestämästä tilaisuudesta, jossa pohdittiin asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ilmastotoimiin alueellisesti. Pohdimme silloisen vuoden 2019 osuuskunnan hallituksen kanssa taloverkoston mahdollistamista osaksi osuuskunnan toimintaa, mutta resurssien ollessa osuuskunnan puolelta rajalliset päätin ottaa hankkeen edistämisen omaksi tutkielmakseni. Oli innostavaa löytää kipinä taloverkoston työlle Hertsikan Pumpun kautta.

1.2.2 Herttoniemi-seura

Herttoniemi-seura on perinteinen kaupunginosayhdistys, joka edistää alueen paikalliskulttuuria sekä ympäristön- ja maisemansuojelua. Seura antaa kaavoitukseen, maankäyttöön ja julkisiin palveluihin liittyviä lausuntoja sekä toimii herttoniemeläisten ja eri yhteisöjen yhdyssiteenä mahdollistaen esimerkiksi palstaviljely- ja talviuintitoimintaa Herttoniemen alueella. (Herttoniemi-seura 2021) Herttoniemi-seura ylläpitää yli tuhanen vastaanottajan kattavaa sähköpostilistaa, jota hyödynnetään alueen ajankohtaisten asioiden viestinnässä. Seura on myös aktiivinen alueen kulttuuriympäristökasvatuksen

suhteen, ja seuran alaisuudessa on luotu Herttoniemeen kaksi kotikaupunkipolkua kattamaan Länsi-Herttoniemen ja Herttoniemenrannan alueet.

1.3 Käsitteiden verkosto — neljännestä sektorista ja somesta kulttuuriympäristöön ja energiatehokkuuteen

Kaupunkiaktivismia tutkineet Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle ovat lanseeranneet käsitteen “neljäs sektori” kuvaamaan kaupunkiaktivismiin kenttää. Sillä tarkoitetaan yhteistoiminnallisen kansalaistoiminnan aluetta, joka on proaktiivista, toimintaan keskittyvää ja järjestötoiminnan ulkopuolella organisoituvaa. Internetin, sosiaalisen median ja ylipäättään digitalisaation myötä kansalaisyhteiskunnan toiminta perustuu verkostoihin ja vertaistuotantoon (Mäenpää & Faehnle 2021). Tässä tutkielmassa liikutaan neljännen sektorin kentällä ja pohditaan verkostojen mahdollisuuksia. Vaikka aktivistin rooli on enemmän tutkijan harteilla hänen kuljettaessaan toimintatutkimuksen vaiheita eteenpäin, pohditaan työssä myös asukasaktivismiin vaikutusmahdollisuuksia.

Internet ja sosiaalinen media (some) mahdollistaa kaupunkiaktivismiin verkostoitumisen, sisältöjen jakamisen, yhteistoiminnan suunnittelun ja kehittämisen sekä tiedonjaon ja käsittelyn keinoin. Somessa syntyy yhteisöllisyyden ja joukkovoiman tunteita ihmisten intressien yhdistymisen kautta. Tärkeimpiä some-alustoja aktivismin ja verkostoitumisen kannalta on Facebook, joka kannustaa käyttäjiään ryhmien ja yksilöiden välisen yhteyden rakentamisen lisäksi sisällöntuotantoon. Facebook ei toimi pelkkänä viestintävälineenä, vaan myös kansalaisten organisoitumisen ja toiminnan alustana. (Mäenpää & Faehnle 2021, 89—90, 95)

Yhteisöjen ja yhteisöllisyyden tutkimukseen keskittynyt Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikön Katte -tutkijakollektiivi on tutkinut verkkoyhteisöjä, ja havainnut niissä suuntausta yksilöihin perustuvien verkostojen suuntaan. Verkosto rakentuu sosiaalisessa mediassa neljään tasoon, jossa sisimpänä on ihmisten ydinjoukko ja

toisena tulee varsinainen verkosto. Kolmantena ihmisellä on yleensä joukko seurattavia kontakteja ja neljäntenä tasona vastaavasti on ihmisen omia seuraajia. Suurenkin verkoston (sadasta tuhanteen ihmistä) osalta on todettu, ettei arkinen kanssakäyminen lisääny samassa suhteessa. Sosiaalisen median verkostoa voi luonnehtia seuraavasti; verkosto on yksi- ja kaksisuuntaisten avointen yhteyksien muodostama kokonaisuus, joka rakentuu uniikisti yksilöiden tai aihepiirin perusteella internetissä. Se on samalla myös jäsentensä keskinäisistä aliverkostoista syntyvä sosiaalinen ja toiminnallinen yhteenliittymä. (Kangaspunta 2011, 11)

Vertaisverkosto voi olla aktivismin järjestäytymisen muoto. Vertaisverkostoja tutkineet Mäenpää & Faehnle ovat määritelleet vertaisverkostokäsitteen tarkoittamaan kansalaisten keskinäisiä, informaatiota ja muita resursseja jakavia ja tuottavia kevyitä tai viestinnällisiä organisaatioita, jotka toimivat vailla virallista hierarkiaa, organisaatiota ja päätöksentekomenettelyä tai asemaa suhteessa julkishallintoon. (Mäenpää & Faehnle 2021, 39)

Kulttuuriympäristö-käsite määritellään sanastot-foorumilla⁵ seuraavasti; kulttuuriympäristö on kulttuuria sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta ilmentävä ympäristö. Kulttuuriympäristöjä syntyy ja ne muotoutuvat ihmisen toiminnan seurauksena. Niihin voidaan lukea kuuluvaksi rakennettujen kulttuuriympäristöjen lisäksi esimerkiksi kiinteät muinaisjäännökset, muut eri-ikäiset arkeologiset kohteet, kulttuurimaisemat ja perinnebiotoopit. Kulttuuriympäristöön liittyy myös ihmisen suhde ympäristöönsä ennen ja nyt, ympäristölle annetut merkitykset ja tulkinnat sekä sen erilaiset nimeämiset.

Ympäristöministeriön hankkeessa vuonna 2008 on selvitetty ilmastonmuutoksen vaikutuksia kulttuuriympäristöön. Kulttuuriympäristön ominaispiirteiden säilymistä ja vaalimista ohjataan rakentamisen ja maankäytön lainsäädännöllä ja Suomi on sitoutunut suojelemaan ja vaalimaan kulttuuriperintöään ratifioimalla kansainvälisiä yleissopimuksia, kuten UNESCO:n yleissopimuksen maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi. Suomi on sitoutunut huolehtimaan kansallisesti merkittävän kulttuuri- ja

---

⁵ sanastot.suomi.fi

luonnonperinnön säilymisestä tuleville sukupolville (Berghäll & Pesu, 2008). Ilmastonmuutos aiheuttaa monenlaisia haasteita rakennetulle ympäristölle. Tässä tutkielmassa sivutaan myös rakennetun kulttuuriympäristön ja ilmastonmuutoksen torjumisessa tehtävien energiatehokkuustoimien välistä suhdetta.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2021) määrittelee energiatehokkuuden tavoitteet seuraavasti; Energiatehokkuuden kehittämisen keskeisenä tavoitteena on kasvihuonekaasupäästöjen kustannustehokas vähentäminen. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää sen saatavuuden turvaamiseksi, tuontienergiatarpeen vähentämiseksi ja energiakustannusten alentamiseksi, huomioiden resurssitehokkuus sekä muut ympäristösyöt kuten ympäristön- ja ilmansuojelu. Energian säästö edistää myös uusiutuvan energian osuuden kasvattamista (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2021).

2 YHTEISÖLLISYYTTÄ JA ENERGIATEHOKKUUTTA YHDISTÄMÄSSÄ

Yhteisön ja yhteisöllisyyden käsite on muovautunut vuosisatojen aikana. Sukuyhteisöjen ajasta, jolloin yhteisöön synnyttiin tai jouduttiin (esimerkiksi sukuun, kylään, uskontoon, ammattikuntaan) on siirrytty statusyhteisöihin ja sopimusyhteisöihin. Yhteisöllisyys on kuulumisen kokemusta, tunnetta kuulumisesta johonkin, reaaliaikaiseen tai virtuaaliseen joukkoon. Yhteisöllisyys syntyy motivaatiosta yhteen liittymisestä, ja yhteisöllisyyden tunne voi voimistua tai heiketä yksilön kokeman arvojen ja ihanteiden, kuten avoimuuden ja luottamuksen mukaan. (Heinonen 2008, 94)

Nykyään vapaus valita kuulumisesta tai kuulumattomuudesta yhteisöön on suurempi, ja yhteiskunnan modernisoituminen sekä digitalisoituminen on muuttanut ja vapauttanut yhteisöllisyyttä. Toisaalta yhteisöllisyys on muuttunut yhä yksilöllisemmäksi kansalaisten henkilökohtaisten someverkostojen ja yhteisöllisyyskäsitteen laajenemisen myötä (mm. Kangaspunta 2011). Yhteisöllisyyden käsite on lähentynyt verkoston käsitettä, määrittelee yhteisöllisyyden muotoja tutkinut Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikön Katte-tutkijakollektiivi vuodelta 2011. Verkkojen vallankumous loi virtuaalisen yhteisöllisyyden, ja 2000-luvulla sosiaalinen media muutti verkostot merkittäviksi yhteisölliseksi ja yksilölliseksi toimintaympäristöksi. (Kangaspunta 2011, 7–9)

Yhteisöllisyys voi olla vahva sidos johonkin paikkaan tai alueeseen, ja paikallisuus on yhä keskeinen yhteisöllisyyskokemuksen määrittäjä. Laura Lipasti on tutkinut

kulttuurimaantieteen pro gradu -tutkielmassaan Helsingin naapurustojen yhteisöllisyyttä ja alueellista sosiaalista mediaa. Tutkielmassa naapurustojen yhteisöllisyys voidaan nähdä muodostuvan verkostomaisesti, mutta paikallisuudella on yhä merkitystä myös digitaalisen kanssakäymisen maailmassa. Lipastin tutkielman tulokset osoittivat alueellisella sosiaalisen median yhteisöllisyydellä olevan positiivinen vaikutus naapurustojen yhteisöllisyyteen, ja etäisyydellä olevan merkitystä sosiaalisten suhteiden muodostumisessa. Yhteisöjä voi muodostua myös naapuruston järjestäytyessä sosiaalisessa mediassa spontaanisti asuinalueillaan ryhmiä. (Lipasti 2018) Kokemus yhteisöllisyydestä assosioituu ihmisillä kuulumiseen johonkin paikkaan, sen ihmisiin ja elämänmuotoon. Jos ihmisellä on vahva paikkasidos, hän kokee juurtuneensa voimakkaasti paikallisuuteen ja sen yhteisöllisiin ihmissuhteisiin, kun taas heikko paikkasidos voi ilmetä irrallisuuden, juurettomuuden ja ulkopuolisuuden kokemuksina. On selvää, että kokemukset vaihtelevat elämänsä mitta, ja tietyistä paikoista ja yhteisöistä voi välillä etäännyä ja sidos voi jälleen vahvistua myöhemmin uudelleen. (Saastamoinen 2009, 43)

Tässä tutkielmassa tarkastelussa on vertaisverkostojen mahdollisuudet alueellisessa toiminnassa. Vertaisverkosto terminä juontuu internetin maailmasta, jossa sillä on viitattu tietokoneiden ja ihmisten väliseen järjestäytymiseen ja toimintaan ilman erillistä johtoa. Kansalaisten vertaisverkostoissa voi kehkeytyä uusia kaupunkeihin keskittyviä toimintamuotoja, jotka vaikuttavat koko yhteiskunnan järjestäytymiseen taloudesta ja hallinnosta politiikkaan. (Mäenpää & Faehnle 2021, 15–16)

2.1 Asukkaiden verkostoitumisen mahdollisuudet

Kirjoitan tässä aluvuossa asukkaiden verkostoitumisen eduista ja mahdollisuuksista, ja asukasverkostoitumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Mäenpää ja Faehnle ovat toimintatutkimuksessaan kaupunkiaktiivisuuden kentällä tutkineet verkostoja ja vertaistuontantoa uusina kaupunkeja ja yhteiskuntaa muuttavina toimijoina. Vertaisverkostojen rooli voi nousta merkittäväksi tulevaisuudessa

monestakin syystä. Yhteiskuntamme moninaistumisen muutos voi johtaa hyödykkeiden tuotannon ja kulutuksen yhteiseen jakamiseen ja ylläpitämiseen, jonka johdosta hallinnon ja kansalaisten suhde edellyttää uusia lähestymistapoja. (Mäenpää & Faehnle 2021, 16)

Vertaisverkostoitumista voi tarkastella myös osana jakamistalouden käsitettä. Jakamistalous tukee sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä mahdollistamalla kansalaisen voimaantumisen aktiivisemmaksi toimijaksi erilaisilla yhteiskunnallisen toiminnan kentillä. Kansalainen voi ottaa aktiivisen roolin sekä jakamistalouspalveluiden kuluttajana, että tuottajana (Lahti & Selosmaa 2013, 99—103). Vertaisverkostossa voi tapahtua tietojen, taitojen ja kokemusten jakamista, ja verkostoituminen mahdollistaa erilaisten yhteyksien ja kontaktien luomisen, jotka aiemmin ovat olleet ulottumattomissa. Jakamistalous tarjoaa väyliä myös eettiseen elämäntapaan muun muassa yhteiskäyttöisillä hyödykkeillä. Yhteisöllisyyden lisääntyminen verkostoitumalla on sekä tavoite että hyödynnettävä ominaisuus, jolla on myös yhteiskunnallista merkitystä. (Lahti & Selosmaa 2013, 99—103)

Jakamistalouden ja yhteisöllisen kuluttamisen tutkija Rachel Botsman puhuu TED-puheessaan (Rachel Botsman 2016: *We've stopped trusting institutions and started trusting strangers*) luottamuksen kulttuurista uusien teknologioiden suhteen. Luottamus ja sen rakentaminen asuinalueille onkin yksi merkittävä teema myös verkoston kehittämässä. Tekniikan voimaa käytetään tuntemattomien välisen luottamuksen vahvistamiseen. Ihmisten välisen luottamuksen lisääntymistä tapahtuu jo esimerkiksi Facebookissa, kun sen käyttäjät kokevat kanssakäyttäjät luotettavimmaksi kuin he, jotka eivät käytä Facebookia (Botsman 2012). Samankaltaista luottamusta toivoisi rakentuvan myös naapurustoon muodostuvien vertaisverkostojen parissa.

Aalto-yliopiston URBA-tutkimushanke vuodelta 2010 on tutkinut asumiskonsepteja vuorovaikutteisesti pääkaupunkiseudulla (Asutaan Urbanisti! Laadukkaaseen kaupunkiasumiseen yhteisellä kehittelyllä, 2010). Tutkimuksen osana Sari Puustinen on haastatellut keskeisiä asuntosektorin toimijoita pääkaupunkiseudulla selvittääkseen asumiseen liittyvää arvomaailmaa. Tutkimukseen sysäsi havainto siitä, että ns. hyvät

tavoitteet eivät helpolla siirry asuntopolitiikan ja asuntotuotannon käytäntöihin. Puustinen on haastatteluiden perusteella luokitellut asumiseen liittyviä arvoja neljään ryhmään, joista ensimmäinen on omatoimisuuden ja yksin pärjäämisen ihanne. Seuraavat arvot ovat luottamus lainsäädäntöön ja normeihin, tasa-arvon ihanne sekä luonnonläheisyyden ihanne. (Puustinen 2010, 305—344) On mielenkiintoista tarkastella yksin pärjäämisen ihannetta yhteisöllisen asumisen vertaisverkostoitumisen rinnalla; yksin pärjäämisen ja omatoimisuuden ihanteet on monesti liitetty suomalaisuuteen, ja oman kodin rakentamista pidetään kunnioitettavana tekona. Kulttuurissamme vallitseva yksilökeskeisyys saattaa siten vaikuttaa yhä edelleen yhteisöllisen toiminnan suosioon.

Asukastyöpajoja Espoon keskuksessa tutkineet Virpi Lund ja Soile Juujärvi selvittivät osana toimintatutkimushanketta asukkaiden osallisuutta asuinalueen kehittämisessä. Toteutetussa asukaspajakokeilussa tavoitteena osallisuuden vahvistamisen lisäksi oli mahdollistaa asukasryhmien keskinäinen verkostoituminen ja monipuolinen tiedontuotanto. Asukaslähtöisen kehittämistoiminnan vahvuutena voidaan tutkimuksen mukaan pitää asukkaiden välitöntä kokemusta alueen ongelmista; ongelmien kokonaisuuden näkemisessä sekä niiden välisten kytkentöjen ja ajallisen kehityskaaren hahmottamisessa. (Lund & Juujärvi 2016, 43—56) Asukkaiden osallistaminen olisi tärkeää myös kulttuuriympäristön suojelussa ja hoitamisessa; asukkaat voivat yhteistyössä kaupungin hallinnon kanssa kehittää ympäristöään entistä paremmaksi. Vuorovaikuttaminen ja kansalaisaktiivisuus on hyödynnettävissä kulttuuriympäristön hoidossa. (Tarjanne 2001, 197).

2.2 Nyt on pakko! Ilmastokriisistä Helsingin energiarenessanssiin

Ilmaston lämpeneminen ihmisen toiminnan seurauksena on yksi suurimmista maailmanlaajuisista kriiseistämme. Se vaikuttaa kielteisesti ihmisiin ja luontoon ympäri maailmaa jo nyt, myös meillä Suomessa.

(WWF Suomi 2020)

Ilmastokriisi, luonnon monimuotoisuuden väheneminen sekä luonnonvarojen hupeneminen on meidän jokaisen henkilökohtainen ongelma. Maapallon resurssien tulee riittää myös tuleville sukupolville, ja elämäntavastamme on siten tehtävä ekologisesti kestävä. Yksilö voi vaikuttaa ilmastokuorman kasvuun omien tekojensa kautta, ja yksi isoimmista vaikutusalueista on asuminen. Asuminen ja siihen liittyvä energian käyttö on 29 % yksilön hiilijalanjäljestä (Nissinen & Savolainen 2019, 31).

Ilmastokriisin myötä kiinnostus ekologiseen asumiseen on kasvanut. Tavoitteet valtakunnalliseen energiankulutuksen vähentämiseen kohdistuvat keskeisesti asumiseen. URBA-tutkimushankkeessa Jenni Väliniemi ja Mikko Rask ovat tutkineet yhteiskehittämisen keinoja ekologiseen asumiseen (Väliniemi & Rask, 2010, 349—367) Ekologista asumista voi edistää karkeasti jaoteltuna kolmella eri tavalla; se voi edetä kysyntävetoisesti kuluttajien vaatiessa ympäristömyönteisempää asumista; tarjontavetoisesti yritysten tarjotessa ekologisempia asuntoja, tuotteita tai palveluja; sekä normivetoisesti yhteiskunnan asettamilla vaatimuksilla ja rajoitteilla. Käytännössä toimenpiteitä tarvitaan kaikilla tahoilla. (Väliniemi & Rask, 2010, 350).

Helsinki on asettanut oman hiilineutraaliustavoitteensa vuoteen 2035. Luomasaan toimenpideohjelmassa (HNH toimenpideohjelma 2018) kaupunki esittelee, miten tavoitteeseen päästään vähentämällä kasvihuonekaasupäästöjä Helsingissä 80 prosenttia. Näiden päästöjen merkittävimpiä lähteitä ovat rakennusten lämmitys, sähkönkäyttö ja liikenne. Kaupunkiorganisaation lisäksi ilmastotavoitteet koskevat myös kaupunkilaisia ja Helsingissä toimivia organisaatioita, sillä ohjelman toimenpiteet sisältävät merkittävää panostusta rakennusten energiatehokkuuteen. (HNH toimenpideohjelma 2018, 7). Osana toimenpideohjelmaa Helsinki käynnisti Energiarenessanssi -hankkeen alkuvuodesta 2021. Hankkeella pyritään parantamaan olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuutta ja uusiutuvan energian käyttöä. Aiemmin energiatehokkuuden parantamiseen liittyvä neuvonta on ollut niukalti resursoitua, pirstaloituneesti saatavilla⁶, eikä toimintaa ole kokonaisvaltaisesti koordinoitu kaupungissa. Energiarenessanssi pyrkii

---

⁶ esimerkiksi Motivan, HSY ilmastoinfon, Tellinkin, Helen Oy:n tai HKR-rakennuttajan kautta

vastaamaan tähän tarpeeseen aktiivisella alueiden kiinteistöjen omistajia ja asukkaita energiatehokkuuden parantamiseen. (HNK toimenpideohjelma 2018, 74).

Aalto-yliopiston tutkijat selvittivät vuonna 2018 taloyhtiöiden kohtaamia haasteita energiaremontteja suunnitellessaan. Tutkimuksen avainlöydös oli, että nykyisellään taloyhtiömarkkinoilta puuttuu ammattimaiset energiajärjestelmien suunnittelijat, jotka tuntevat mm. energia-alan toteutusvaihtoehdot ja byrokratian. (Hyysalo & Murto & Juntunen & Jalas 2020) Muutosta on kuitenkin muutamassa vuodessa tutkimuksen jälkeen tapahtunut, ja vuonna 2021 kotimaisia energiatehokkuussuunnittelijoita jo löytyy, kuten energiatehokkuusoptimointia tekevä NollaE.

Vuoden 2021 alussa energia-asiantuntijatiimin voimalla käynnistyneen energiarenessanssiohjelman kohteena olevat yksityisomisteiset kerrostaloasunnot muodostavat noin 15 % Helsingin alueellisista kasvihuonekaasupäästöistä. Energiarenessanssi-toimintamallissa keskitytään ensisijaisesti potentiaalisimpiin alueisiin ja kiinteistöihin, joihin on suunniteltu peruskorjauksia. Nämä peruskorjauksikäiset, 1960–1980-lukujen kerrostalot muodostavat lähes 40 % Helsingin kerrostaloasunnoista. Näitä löytyy erityisesti itäisestä Helsingistä, joka nähdään potentiaalisimpana energiatehokkuuden parantamisalueena. Toimintamallissa tähdätään aluetasoihin energiaparannuksiin tiiviillä sidosryhmäyhteistyöllä ja verkostojen voimaa hyödyntämällä. (Helsingin ilmastoteot 2021)

Helsingin kaupunkiorganisaatioon perustettiin keväällä 2021 energia-asiantuntijatiimi, joka tarjoaa matalan kynnyksen energiatehokkuusneuvontaa asuintaloille. Asiantuntijat toimivat tiiviissä yhteydessä rakennusvalvonnan, maankäytön suunnittelun, ympäristöpalveluiden ja kaupunginkanslian kanssa, jolloin energiatehokkuusprosesseja ja yhteistyötä niin kaupungin sisäisten toimijoiden kuin alueellista toimintaa tekevien tahojen kanssa on mahdollista parantaa. (Helsingin ilmastoteot 2021)

Koska energiaremontteja on hidasta toteuttaa taloyhtiö kerrallaan, on Helsingin kaupunki tähtäämässä aluetasoihin energiaparannuksiin tiivistämällä sidosryhmäyhteistyötä ja verkostoitumalla. Helsingin kaupunki on mukana Espoon ja Vantaan kaupunkien kanssa Ympäristöministeriön rahoittamassa Taloyhtiöklubi-hankkeessa, joka

keskittyy taloyhtiöiden energiatehokkuuden parantamiseen paikallisten taloyhtiöiden yhteistyöfoorumien avulla. Foorumeissa taloyhtiöiden hallitukset tekevät yhteistyötä ja jakavat kokemuksia ja tietoa, tavoitteenaan parantaa energiatehokkuutta, pienentää kustannuksia, parantaa asuinolosuhteita ja nostaa kiinteistön sekä koko alueen arvoa. Tavoitteena on, että taloyhtiöiden alueellinen energiatehokkuusyhteistyö vakiintuu ja toimintamalli leviää muille asuinalueille sekä muihin kaupunkeihin. (Taloyhtiöklubi-hanke 2021)

”Energiatehokkuuden parantamisessa idealismi yhdistyy raadollisuuteen. Kun taloyhtiöt pelastavat maailmaa, ne säästävät samalla omia rahojaan. Taloyhtiöklubi-hanke on ainutlaatuinen mahdollisuus edistää energiatehokkuusajattelun muutosta asunto-osakeyhtiöissä”

*- Pekka Sauri, Taloyhtiöklubi-hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja
(Taloyhtiöklubi-hanke 2021)*

Helsingin seudun ympäristöpalvelu HSY:n Ilmastoinfo järjestää kaikille avoimia energiaeksperttikoulutuksia, jotka poikkeusaikana toteutuvat verkkokoulutuksina (HSY 2020). Osallistuin koulutukseen keväällä 2020, osittain taustatiedon keräämiseksi tutkielmaani ja saadakseni selkeän kuvan millaisiin energiatoimiin asuintaloissa voi ryhtyä. On hyvä kerätä tietoa asuintaloille mahdollisista energiatoimista myös tiedon jakamiseksi alueen asukasaktiiveille. Energiaeksperttikurssi tarjoaa tietoa ja työkaluja energiansäästötoimiin, ja kurssin avulla selkeni, että energiatehokkuuden parantaminen on tärkein yksittäinen kehitysaskel tämän päivän taloyhtiöille ja muille asuintaloille. On osittain harhaluulo, että energiaremontit ovat saavuttamattoman kalliita, mitä enemmän niille tulee kysyntää, sitä edullisemmiksi niihin investointi tulee. Lisäksi valtion avustukset, kuten ARA:n energiatehokkuusremontteihin myönnettävä avustus, tukee remontteja myös taloudellisesti. Investoinnin ohella on huomioitava energiatehokkuusremonttien vaikutukset ilmastoon, kiinteistöjen arvoon sekä asumismukavuuden parantumiseen.

2.3 Länsi-Herttoniemi tutkimuksen kenttänä

Kerron tässä alaluvussa muutamasta Länsi-Herttoniemen alueelle aiemmin kohdistuneesta tutkimuksesta, joissa on käsitelty kansalaisten aktiivisuutta ja yhteisöllisyyden tekijöitä.

Aalto-yliopiston rakennetun ympäristön laitokselta maankäytön- ja kaupunkisuunnittelun alalta syksyllä 2019 väitellyt Sirkku Wallin on tutkinut väitöskirjassaan itseorganisointuvaa kaupunkikehitystä. Väitös perustuu toimintatutkimukseen Herttoniemen kaupunginosassa, ja siinä selvitetään, miten kaupunkilaisten omaehtoinen toiminta kehittää kaupunkia positiivisella tavalla, esimerkiksi luomalla palveluja ja toimintaa, uusien tilojen käyttötarkoituksia sekä korjaamalla ja ylläpitämällä kaupunkitilaa. Wallin esittää, että omaehtoinen toiminta haastaa ja täydentää virallista, ylhäältä alaspäin operoivaa kaupunkisuunnittelukoneistoa, ja ruohonjuuritoiminta tulisi tunnistaa osana kaupunkisuunnittelua. Monipuolisemmalla suunnitteluotteella ja toimijalähtöisillä suunnittelumenetelmillä valtaistetaan kansalaistoimijat oman kaupunginosansa ja elinympäristönsä parantamiseen. (Wallin 2019)

Noora Virtanen on vuonna 2017 valmistuneessa kansantieteen pro gradu tutkielmassaan käsitellyt Herttoniemen alueen asukkaiden asuinpaikkasuhdetta, alueen yhteisöllisyyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Helsingin yliopistossa tehdyn tutkielman aiheena oli Herttoniemen tilallisuus ja muuttuvuus asukkaiden tarinoissa, ja siinä nousee monelta osin esiin yhteisöllisyyden merkitys alueen viihtyisyydelle. Tutkielmassa kerrotaan asukkaiden toiveista alueen omaleimaisuuden säilymiseen ja halusta osallistua asuinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Tutkielmaan haastatellut asukkaat arvottivat mm. puistomaisuuden, kalliot ja 1950-luvun kerrostaloarkkitehtuurin tärkeiksi piirteiksi alueella. (Virtanen 2017, 63)

Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle ovat tutkineet Kaupunkiaktivimi metropolin voimavarana -tutkimushankkeessaan Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella vuosina 2015—2017 myös herttoniemeläisiä kaupunkiaktivisteja ja muita toimijoita. Toimintatutkimus on käsitellyt Herttoniemeä muun muassa osuuskunta Hertsikan Pumpun

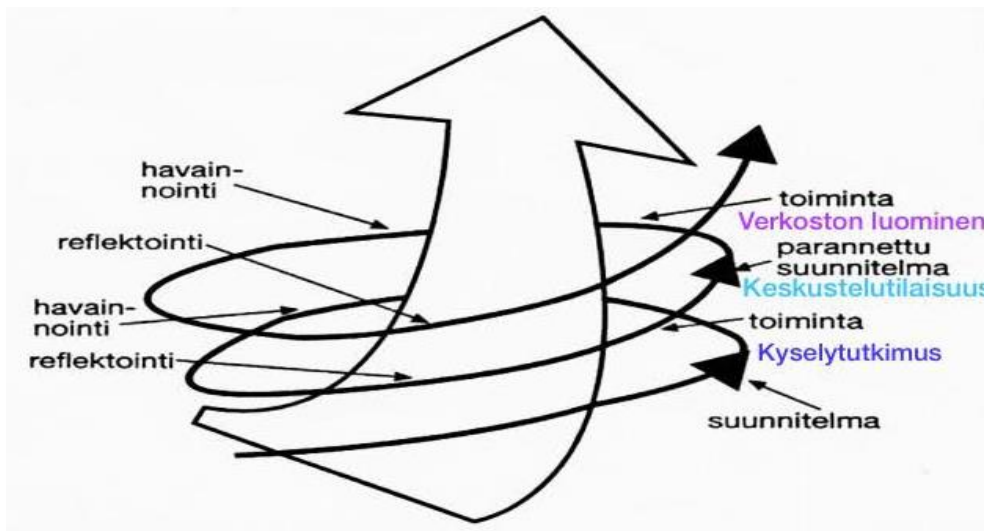
Herttoniemen metroasemalle toteuttaman Taukotila-kahvilan osalta ja Herttoniemen ruokaosuuskunnan esimerkein. Taukotila-kahvilahankkeessa kaupunkiaktiivit rakensivat joutilaana olleen HKL:n kuljettajien entisen sosiaalitalan kaikille avoimeksi kahvilaksi, ja osoittivat siten, että omin voimin voidaan nopeastikin tehdä paljon asuinympäristön hyväksi. Herttoniemeläinen ruokaosuuskunta on ollut eturivin kansalaisruokaverkosto- toiminnan kehittäjä Suomessa ruokapiiritoiminnallaan sekä Kaupunkilaisten oma pelto - hankkeellaan. (Mäenpää & Faehnle 2021, 57, 66, 98, 232)

3 TOIMINTATUTKIMUKSEN KAUTTA KEHITYSTYÖHÖN

Tässä luvussa kerron tutkielmaan valitusta tutkimusmenetelmästä, toimintatutkimuksesta ja miksi juuri tämä tutkimusmenetelmä on tälle aiheelle ja alueelle sopiva. Kerron myös, miten aineistoa on kerätty ja luokiteltu. Avaan lisäksi kevään 2020 koronapandemian aiheuttamaa poikkeustilannetta, joka pakotti tutkimusmenetelmän puntarointiin ja jo valittujen toimintatapojen muuttamiseen.

Tutkimusmenetelmäksi valitsin käytännön kehittämistyötä, vuorovaikutusta ja ilmiön tutkimista yhdistävän toimintatutkimuksen. Toimintatutkimusta ohjaa käytännönläheisyys: halutaan tietää, miten asiat voisi tehdä paremmin. (Heikkinen 2018, 215) Toimintatutkimuksessa on tavanomaista, että tutkija osallistuu tutkimuskohteensa toimintaan myös käytännössä. Tutkimusta kuvaa hyvin spiraalimaisesti etenevä kehittämistyö, jossa kehittämistä eteenpäin vievät kehät seuraavat toisiaan. Tutkimuksen kehällä vuorottelevat kehityskohteen ja tutkimuskysymyksen suunnittelu, toimintavaihe, havainnointi, reflektointi ja jälleen uuden vaiheen suunnittelu jne. (Saari 2007, 122—123) Kehämäinen toimintatutkimusprosessi alkaa kehityskohteen määrittelystä ja päättyy uuden toimintamallin tai käytänteen hyödyntämiseen. Tutkielmani lähtökohtana oli selvittää herttoniemeläisten asukasaktiivien kiinnostusta energiatehokkuustoimiin sekä verkostoitumiseen asumiseen liittyvissä asioissa. Suunnitelmissani kehittämistyö lisäisi toimintatutkimuksen avulla alueen yhteisöllisyyttä ja loisi uusia toimintamahdollisuuksia asukkaille.

KUVA 2 Spiraalimaisesti etenevän kehittämistyön toteutusprosessi toimintatutkimuksessa. (Muka- elma kuvasta Heikkinen 1999, 37)

Tutkijan vastuulle toimintatutkimuksessa jää käytännön kehittäminen niin, että hän myös rohkaisee toisia ajattelemaan ja toimimaan kriittisesti – ja että hän on toiminut siten myös itse. Toimintatutkijan tulee osallistua aktiivisesti kenttätöihin tutustuakseen tutkimuskohteeseensa, mutta hänen pitää pystyä ottaa myös etäisyyttä kyetäkseen arvi- oimaan kriittisesti tutkimustilanteita.

Toimintatutkimuksen yksi merkittävimmistä lähestymistavoista perustuu kriitti- sen teorian filosofiseen perinteeseen. Tämä kriittisen teorian lähestymistapa painottaa prosessin yhteisöllisyyttä ja demokraattisuutta, ja pitää tavoitteenaan kriittisten yhteisö- jen luomista ja vapaan kommunikatiivisen tilan rakentamista. (Heikkinen 2018, 217— 218)

Toimintatutkimus on luonteeltaan hyvin yhteisöllinen prosessi, mikäli tutkimusta tehdään tietyn yhteisön keskuudessa ja tutkimuskysymystä ratkaistaan yhteisön jäsen- ten kanssa. (Kiviniemi 1999, 64—65) Tässä tutkimuksessa on selvitetty kyselytutkimuk- sella yksilöiltä kiinnostusta yhteisöllisempään toimintaan, alueelliseen verkostoitumi- seen, joten yhteisöllisyys on vahvana kantavana teemana toimintatutkimuksessa. Kuiten- kaan tutkimuksen kohteena oleva toimijajoukko ei etukäteen muodostanut valmista yh- teisöä, joten tämän toimintatutkimuksen alku kohdistuu yhteisön sijaan yksilöihin. Sekä yhteisöstä kumpuavaa että yksilöistä lähteviä näkökulmia voidaan käyttää

toimintatutkimuksessa; monesti toimintatutkimus alkaa pienestä ja jatkuu ja laajenee usein laajemman ihmisjoukon yhteiseksi hankkeeksi, ja tutkija toimii kehittämistyössä innostavana muutosagenttina. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 49—50)

Tässä tutkielmassa ei ole perehdytty energiatehokkuusratkaisuihin tai niitä koskeviin teknologioihin sisällöllisesti, vaan linjana oli selvittää asukkaiden kiinnostusta ja mahdollisuuksia energiatoimiin ryhtymiseen tutkielmaan kohdistuneella alueella. Energiatehokkuustoimien tekninen puoli on siten rajattu tämän tutkielman ulkopuolelle. Alueelle tyypillisiä energiatehokkuusmahdollisuuksia avataan tässä tutkielmassa hieman, muutaman esimerkin voimin.

Toimintatutkimus käynnistettiin kyselytutkimuksella Herttoniemen asukasaktiiviksi itsensä kokeville asukkaille. Kyselytutkimuksessa oli käytännössä kaksi teemaa; asukasaktiivien kiinnostus energiatehokkuustoimiin sekä kiinnostus verkostoitumiseen alueellisesti. Kyselytutkimuksen vastausten pohjalta toteutimme asukastilaisuuden yhdessä Herttoniemi-seuran kanssa. Keväällä 2020 alkaneen covid19-pandemian johdosta tilaisuus siirtyi verkkoon, ja kutistui infokanavaksi energiaremonteista kiinnostuneille asukkaille. Kerron tilaisuuden sisällöistä tarkemmin luvussa 3.2. Pandemiasta lannistumatta ja asukkaiden verkostoitumiskiinnostuksen voimalla loimme Herttoniemen alueen asukasaktiiveille keskustelukanavan, jossa voi verkostoitua alueellisesti. Tästä kerron lisää luvussa 3.3.

3.1 Kysely asukasaktiiveille

Avaan tässä alaluvussa keväällä 2020 toteutettua asukaskyselyä energiatehokkuusratkaisuista ja kiinnostuksesta verkostoitumiseen.

Selvitin kyselytutkimuksen avulla Herttoniemen alueen asukkaiden kiinnostusta taloyhtiöiden ja asuintalojen verkostoitumiseen sekä energiaremontteihin. Kyselytutkimus tehtiin sähköisellä kyselykaavakkeella, joka oli rakennettu seitsemän

ydinkysymyksen varaan. Olen analysoinut vastauksia teemoittelun keinoin oheisissa alaluissa. Tutkimusasetelma kyselytutkimuksessa oli poikittaistutkimus, jossa aineisto on kerätty yhtenä ajankohtana useammalta eri vastaajalta. (Vastamäki, Valli 2018, 129) Poikittaistutkimuksen avulla voidaan kuvailla tutkittavaa ilmiötä, joka tässä tapauksessa on kiinnostus energiaremontteihin sekä verkostoitumiseen.

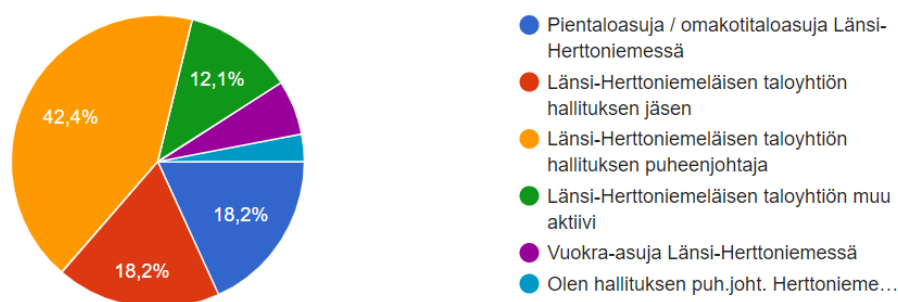
Koin sähköisen kyselyn olevan toimivin ratkaisu selvittää asukkaiden mielipiteitä, sillä kysely on sähköisenä helppo välittää kohderyhmälle ja siihen vastaaminen ei vie kauan aikaa. Sähköisen kyselylomakkeen valtteja ovatkin juuri nopeus ja taloudellisuus, visuaalisuuden ja helppokäyttöisyyden ohella (Valli, Perkkilä 2018, 117—118). Testasin myös ennen kyselyn avaamista, että lomake toimii useimmilla käyttöliittymillä (puhelimet, tabletit sekä tietokone). Koska kysymyksiä ei ollut montaa, arvioin keskimääräiseksi vastausajaksi lähettämääni saatekirjeeseen noin 5—10 minuuttia. Kysymyksillä pyrittiin löytämään vastauksia asukkaiden ja taloyhtiöiden aktiivien kiinnostuksista, kyselyyn vastanneiden taustoja tiedusteltiin vain roolin (esim. pientaloasukas, hallituksen jäsen, hallituksen puheenjohtaja) ja mahdollisen edustamansa taloyhtiön osalta. Kyselyssä iällä, sukupuolella tai muulla taustavaikuttajalla ei ollut merkitystä, joten ne jätin kyselylomakkeesta pois.

Kyselylomake oli avoinna vastaajille 20. tammikuuta aina 20. helmikuuta 2020 saakka, joten vastausaikaa oli kuukauden verran. Kysely lähetettiin asukkaille useamman väylän kautta. Tehokkaimpia kanavia alueelliseen tiedotukseen Länsi-Herttoniemessä on Herttoniemen oma postituslista, jota ylläpitää Herttoniemi-seura. Listalla on noin 1000 vastaanottajaa, jotka ovat kiinnostuneita alueen asioista. Jaon kyselyn sähköpostilistan lisäksi Herttoniemen paikalliseen Herttoniemi -Facebook-ryhmään, jossa on yli 7000 jäsentä. Sosiaalisen median alustan käyttäminen verkkokyselyn jakamiseen tuntui luontevalta, sillä sen kautta tavoittaa suuremman joukon alueen asukkaita. Lisäksi jaoin kyselyn Länsi-Herttoniemessä toimivaan keskusteluryhmään ”Vanha Herttoniemi”, joka on kohdennettu etenkin Länsi-Herttoniemen asuinalueen asioihin. Kyselyn julkaiseminen muutamalla sosiaalisen median foorumilla antoi useammalle vastausmahdollisuuden. Kyselyn saatesanoissa niin sähköpostissa kuin some-julkaisuissa oli mainittu, että kysely on suunnattu asukasaktiiveille, tai sellaiseksi itsensä kokeville, pientaloasujille ja

taloyhtiöiden hallituksen toimijoille. Lähetin kyselyä myös muutamille tietämilleni taloyhtiöiden puheenjohtajille suoraan sähköpostitse. Vastausten aineisto on tässä kyselytutkimuksessa näyte, sillä saate kyselyn vastaamisen kohderyhmästä on ollut melko avoin ja tulkinnanvarainen, eikä vastauksia ole rajattu tai valikoitu otokseksi (Valli & Perkkilä 2018, 120).

Kyselyn vastausaikana vastauksia kertyi 33 kappaletta. Vastaajista 21 toimi taloyhtiön hallituksessa, joka oli mielestäni kohtuullinen määrä aktiiveja alueelta, jossa toimii noin 70 taloyhtiötä (oma arvio). Vastaajista 15 toimi puheenjohtajana taloyhtiön hallituksessa, 6 taloyhtiön hallituksen jäsenenä, 6 vastaajaa oli pientaloista sekä 6 muuta tarkemmin määrittelemätöntä asukasaktiivia. Seuraavissa alaluvuissa käyn läpi vastauksia analysoiden ne teemoittain.

33 vastausta

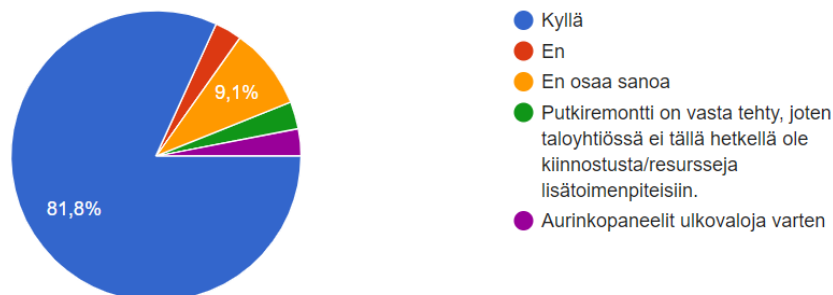
KUVA 3 Kyselyyn vastanneiden rooli asukasyhteisössä

3.1.1 Kiinnostus energiaremontteihin

Suurin osa, 27 henkilöä vastaajista (81,8 %) oli kiinnostuneita taloyhtiöiden ja pientalojen energiaremonteista. Vain yksi vastaaja ei ollut kiinnostunut, ja yhden vastaajan taloyhtiössä oli juuri toteutettu putkiremontti, jonka vuoksi vastaaja ei kokenut energiaremontin olevan ajankohtainen. Kolme vastanneista ei osannut sanoa kiinnostuksestaan energiaremontteihin.

Olen kiinnostunut pientalojen / taloyhtiöiden energiaremonteista

33 vastausta

KUVA 4 Kyselyyn vastanneiden kiinnostus energiaremontteihin (Kyllä 27 kpl, En 1 kpl, En osaa sanoa 3 kpl, Muu 2 kpl)

3.1.2 Energiansäästölliset ja ympäristöystävälliset toimet

Kyselyn perusteella yleisimpiä energiansäästöllisiä toimia olivat ikkunoihin liittyvät toimenpiteet (kolmannen tai neljännen ikkunakerroksen asentaminen, ikkunoiden vaihtaminen) ja erilaiset eristystoimet (välikaton eristys, alapohjan eristys ja julkisivun eristys). Talotekniikkaa oli päivitetty muutamissa taloyhtiöissä, ja kolmen vastaajan talossa oli vaihdettu lämmitys maalämmöksi. Myös sähköistystä ja valaistusta säättämällä (aurinkosähkö, liiketunnistimet, LED-valaisimet) taloissa on tehty ympäristöystävällisiä toimia. Veden kulutukseen on vaikutettu esimerkiksi vettä säästävillä suihkupäillä, sekä putkiremontin myötä muodostuneilla säästöillä. Asuintalojen lämmityksessä energiasäästöjä on luotu vaihtamalla lämmitysmenetelmä vesi-ilmalämpöpumpuksi, siirtymällä biokaasun käyttöön, tasapainottamalla lämpöverkosta sekä huoneistokohtaisten säädettävien termostaattien avulla.

3.1.3 Esteitä energiaremonttien tai muiden ympäristöystävällisten toimien toteuttamiseen

Kyselyssä tiedusteltiin, ovatko asukkaat havainneet mahdollisia esteitä tai hidasteita talojen energiaremontteihin tai ympäristötoimiin liittyen. Vastauksista muutamassa (5/33) nousee raha esiin ongelmakohtana, eli taloudellinen puoli nähdään energiaremontteja hidastavana tekijänä. Lisäksi vastausten perusteella (8/33) tekniset ratkaisut eivät ole aina soveltuvia joka kohteeseen; maalämpöhankkeita ei ole pystynyt toteuttamaan erinäisistä syistä (mm. kaavamääräykset, tunnelivaraukset) ja jotkut tekniset ratkaisut (mm. älytermostaatit) eivät ole soveltuneet vanhaan talokantaan.

3.1.4 Apua, tukea ja tietoa energiatehokkuuteen liittyen

Tukea ja tietoa kaivattiin kyselyn perusteella energiaremonteista ja niiden kustannuksista sekä teknisistä ratkaisuista energiatoimiin liittyen (maalämpöurakat, lisäeristykset ja aurinkoenergia useimmin mainitut). Eräs vastaaja toivoi konsultointiapua Motivalta⁷, toinen Kiinteistöliitolta. Toivomuksissa oli saada yleistajuista tietoa ja esimerkkilaskelmia energiaremonttien kustannuksista ja kannattavuudesta, sekä eri rahoitusvaihtoehtoja valtiolta tai kaupungilta.

Kyselyssä tiedusteltiin kiinnostusta osallistua keskustelutilaisuuteen pientalojen ja taloyhtiöiden energiaratkaisuista ja ympäristöystävällisistä toimista, ja kaksi kolmasosaa vastanneista olivat kiinnostuneita osallistumaan keskustelutilaisuuteen.

3.1.5 Taloverkoston hyödyt asukkaille

Talot on rakennettu samoihin aikoihin, joten niiden ongelmat ovat hyvin samansuuntaisia.

-kyselyyn vastaaja

---

⁷ Suomen valtion kestävä kehityksen yhtiö, joka kannustaa energian ja materiaalien tehokkaaseen ja kestäväan käyttöön

Energiatehokkuuden lisäksi kyselytutkimuksella selvitettiin asukkaiden kiinnostusta verkostoitua alueellisesti muiden pientalojen ja taloyhtiöiden kesken. Kyselyyn vastanneet näkivät verkostoitumisen hyötyjen liittyvän vahvasti kokemusten vaihtamiseen ja tiedon jakamiseen. Lisäksi pohdittiin mahdollisuutta yhteishankintoihin ja kustannustehokkaiden ratkaisujen löytämiseen. Iso osa alueen taloista on rakennettu samana aikakautena, 1950-luvulla, joten hyötyjä nähtiin saatavan myös samankaltaisten ongelmien ratkaisemisesta yhdessä. Myös palveluiden kilpailuttamiseen, tarjouspyyntöjen valmisteluun ja ryhmälennuksiin yhteistilauksissa koettiin löytyvän potkua verkostoitumisesta, ja yleisesti verkostoitumisella ajateltiin löytyvän vertaistukea erilaisissa asuinrakennuksiin tai asuinalueeseen liittyvissä projekteissa.

Kysymykseen kiinnostuksesta toimia osana Länsi-Herttoniemen taloverkostoa vastauksen jakautuivat siten, että 18 vastasi ”kyllä”, 14 ”ehkä” ja vain yksi vastasi ”ei” kiinnostukseen.

3.2 Tiedonjanon pohjalta toimintaan

Kyselytutkimuksen avulla tiedustelin alueen asukasaktiiveilta kiinnostusta osallistua keskustelutilaisuuteen pientalojen ja taloyhtiöiden energiaratkaisuista, ja kiinnostuksen ollessa suuri (25/33 vastasi kyllä tai ehkä kiinnostaa) päätin järjestää jatkotoimenpiteenä kyselytutkimukselle asukastilaisuuden yhdessä Herttoniemi-seuran kanssa, 18. maaliskuuta 2020. Herttoniemi-seura on vuosittain järjestänyt alueen asukkaille eri teemoisia asukastilaisuuksia jäsenkokouksiensa yhteydessä, ja energiaremontit ja verkostoituminen tuntuivat heidänkin puolelta sopivalta teemalta keväälle 2020. Tilaisuuden teema, energiatehokkuus asuintaloissa, sekä asiantuntijavieraat olivat valittu kyselyn pohjalta nousseiden toiveiden ja tiedonjanon perusteella (esitelty alaluvussa 3.1.4). Tilaisuus oli määrä järjestää alueen asukastoiminnan tilassa, ja paikalle kutsuttiin Herttoniemi-seuran jäsenten ohella kaikki kyselytutkimuksessa yhteystietonsa jättäneet. Paikalle odotettiin noin 50:tä osallistujaa alueen asukkaista. Valitettavasti samaan aikaan

tilaisuuden kanssa maaliskuussa 2020 alkaneet Suomen valtion asettamat covid19-pandemiaan liittyvät rajoitukset estivät fyysisen kokoontumisen.

Koronapandemia oli jo rajoittanut yleisötapahtumien osallistujamäärän kymmeen, eikä muutenkaan ollut suositeltavaa järjestää keskustelutilaisuuksia poikkeusajana, joten päätin järjestää tilaisuuden verkossa, Facebookin online-tapahtumana. Kutsuin tilaisuuteen mukaan jo varsinaiseen tapahtumaan kyselytutkimuksen toiveiden perusteella valikoidut asiantuntijavieraat. Kutsuttuina virtuaaliesittelyihin olivat HSY:n ilmastoinfon energia-asiantuntija esittelemään asumisen ilmastoystävällisiä vaihtoehtoja, energiatehokkuutta sekä tarjolla olevia tukia energiatehokkuusratkaisuihin taloyhtiöille ja pientaloasujille. Lisäksi kutsuin energiatehokkuuden konsulttitoimistoa NollaE:tä esittelemään energiatehokkuusoptimointia, jo toteutuneita energiatehokkuusremontteja sekä niiden tehokkuus- ja rahoituslaskelmia. Näiden lisäksi jaoin tapahtumaan Motivan hiljattain järjestämän verkkoseminaarin energia-avustuksista asuinrakennuksille. Kutsuin tilaisuuteen mukaan myös Helsingin kaupungin Hiilineutraali Helsinki 2035-toimenpideohjelman edustajan, esittelemään suunnitelmia hiilineutraaliustavoitteeseen pääsemiseksi. Valitettavasti kaupungin edustusta emme saaneet verkkotilaisuuteen mukaan.

Tilaisuudessa oli tarkoitus myös keskustella taloyhtiöiden välisestä yhteistyöstä. Harmillisesti verkkotapahtumassa keskustelut jäivät käymättä, koska tapahtuman sivuilla esitettyihin aloituksiin tai tiedusteluihin ei tullut osallistujilta kommentteja. Tapahtuman ollessa käynnissä pidemmän ajan (kestoksi määrittelin 10 päivää) keskustelulle ei ehkä löytynyt toimivaa muotoa. Todennäköisesti keskusteluun vaikutti myös juuri alkanut koronapandemia, ja siihen liittyvä epätietoisuus ihmisten päivittäisessä elämässä. Koin myös tutkijana epätietoisuutta tulevaisuudesta, ja oli inhimillistä olla vallitsevan tilanteen johdosta poikkeuksellisesti passiivinen energiatehokkuuskeskustelussa. Tapahtumaan ilmoitti joka tapauksessa osallistuvansa 27 osallistujaa, ja tapahtuma oli avoin kaikille kiinnostuneille. Esittelyt (HSY ilmastoinfo, Motiva, NollaE) olivat nähtävillä tapahtumasivulla myös tapahtuma-ajan jälkeen.

3.3 Vertaisverkoston luomista

Kyselytutkimuksessa esiin nousseen verkostoitumiskiinnostuksen (33 vastaajasta 32 vastasi olevansa kiinnostunut verkostoitumaan) myötä näin tarpeelliseksi luoda jonkinlaista vertaisverkostoa alueelle. Koska koronapandemia yhä syksyllä 2020 rajoitti fyysistä ihmisten tapaamista, ei kasvokkain kiinnostuneiden koolle kutsuminen ollut vaihtoehtona. Keskustelin Herttoniemi-seuran puheenjohtajan kanssa mahdollisuudesta luoda verkostoa toimimaan seuran sivujen alaisuuteen Facebookiin, sillä yksityishenkilönä luodun verkoston ympärille en uskonut löytyvän kiinnostuneita, lisäksi uskottavuus ja ylläpitomahdollisuudet olisivat suuremmat seuran alaisuudessa. Herttoniemi-seuran toimijat mahdollistivat verkostotoiminnan, olihan se linjassa seuran toiminnan tavoitteiden, muun muassa alueellisena yhdyssiteenä toimimisen, kanssa. Loimme yhdessä Herttoniemi-seuran kanssa Herttoniemen taloverkosto -ryhmän, Herttoniemi-seuran Herttoniemi kaikille -profiilisivun alaisuuteen Facebookiin syksyllä 2020. Ryhmästä tehtiin kaikille avoin ja julkinen keskustelufoorumi, ja sitä jaettiin ja mainostettiin Herttoniemen Facebook-ryhmässä ja taloverkostoryhmä nostettiin päivityksen muodossa seuran uutisiin. Ryhmään liittyi lyhyessä ajassa yli 200 kiinnostunutta osallistujaa. Koska ryhmää ei ole aktiivisesti sen perustamisen jälkeen markkinoitu, se ei välttämättä ole tavoittanut kaikkia potentiaalisia asukastoimijoita.

Ryhmän sivuilla on käyty keskustelua muun muassa kerrostalojen parvekelasituksesta, lämmönjakelun häiriöihin liittyvistä varalämmitysjärjestelmistä, jälkiasennushisseistä ja hissiurakoista sekä energia-avustusten hakemisesta. Keskusteluja on käyty noin kerran kuukaudessa, vaikka alueen muut foorumit, kuten alueellinen Herttoniemi-ryhmä, saavat päivittäin asukkaiden keskustelunavauksia. Koska ryhmä on vielä verrattain nuori, keväällä 2021 vasta puolen vuoden ikäinen, todennäköisesti moni alueen aktiivitoimija ei ole sinne vielä löytänyt.

Keskustelin keväällä 2021 Hertsikan Pumpun asukastoiminnan koordinaattorin kanssa taloverkostoryhmän aktivoimisesta osana Hertsikan Pumpun toimintaa. Kiinnostusta vertaisverkoston kehittämiseen osuuskunnan puolelta oli, sillä kohtaisihan

tämänkaltainen toiminta myös osuuskunnan tarkoituksen asukastoiminnan järjestäytymisen suhteen.

Olin toukokuussa 2021 tutkielmani tiimoilta yhteydessä Helsingin kaupungin energiarenessanssitiimin päällikköön. Keskustelimme kaupungin kiinnostuksesta mahdolliseen yhteistyöhön Herttoniemen asukasaktiivien kanssa. Kerroin ajatuksesta, että Herttikan Pumppu voisi mahdollisesti ottaa vastuulleen alueellisen koordinoinnin asukasverkostosta ja ensimmäisen tapaamisen järjestämisestä kaupungin energiarenessanssitoimijoiden kanssa. Tapaamisessa voisi keskustella, miten kaupunki voisi parhaiten palvella alueen asukkaita ja taloyhtiöitä. Vaikka energiarenessanssihankkeissa fokus on 1960—80-luvun asutokannassa, se ei tiimipäällikön mukaan sulje pois Länsi-Herttoniemen 1950-luvun asuinalueita. Kaupungilta on energiarenessanssitiimin myötä tarjolla taloyhtiöille konkreettista tietoa ja ohjausta sekä käytännön apua energiaremonttien käynnistämiseen ja toteuttamiseen.

4 VERTAISVERKOSTOJA JA YHTEISTYÖTÄ

Tässä tutkielmassa on selvitetty toimintatutkimuksellisin menetelmin taloyhtiöiden hallituslaisten, pientaloasukkaiden ja muiden asukasaktiivien kiinnostusta energiatehokkuusratkaisuihin sekä verkostoitumiseen. Toimintatutkimuksen myötä ja tutkielman edetessä kiinnostavaksi kysymykseksi nousi kaupungin yhteistyön mahdollisuudet alueelliseen asukasaktivoimiseen energiatehokkuuden tiimoilta. Seuraavissa alaluvuissa nostan esiin tutkielman löydöksiä, ja analysoin niitä tutkielman teoreettisiin lähtökohtiin.

4.1 Vertaisverkoston mahdollisuudet

Tutkielman kyselytutkimuksessa tiedusteltiin asuintalojen tehtyjä energiansäästöllisiä ja ympäristöystävällisiä toimia, sekä havaittuja esteitä energiaremonttien ja muiden ympäristöystävällisten toimien toteuttamiseen. Muutamat vastaajat kertoivat asuintalojensa jo toteutuneista energiansäästöllisistä toimista, kuten maalämpöön siirtymisestä tai ikkunoihin liittyvistä toimenpiteistä. Vastauksissa nousi myös esiin taloudellinen haaste energiaremonttien toteutumiselle. Osa vastanneista oli törmännyt ongelmaan energiatehokkaiden teknisten ratkaisujen soveltumattomuudessa vanhaan talokantaan. Vastaus-ten perusteella kaivattiin myös lisää tukea ja tietoa energiaremonteista ja niiden kustannuksista. Tiedon pirstaloituminen on noussut esiin myös Aalto-yliopiston tutkimuksessa (Hyysalo & Murto & Juntunen & Jalas 2020), jonka mukaan kiinteistöjen toimijakentällä

on ollut puutetta ammattimaisille energia-alaan ja energiaremonttien toteutusvaihtoehtoihin perehtyneisiin suunnittelijoihin.

Osa kyselyyn vastanneista taloyhtiön asukkaista olivat kohdanneet ongelmia vanhan talokannan sopivuudessa energiatehokkuusremontteihin. Esimerkiksi jotkut alueet eivät sovellu maalämmölle kaupungin tunnelivarauksien johdosta, ja osassa vanhentunut talotekniikka ei mahdollistanut energiatehokkaita sovelluksia, kuten älytermostaatteja. Osa on ongelmista voisi löytyä ratkaisuja vertaistuen ja hyviä käytänteitä jakavien esimerkkien avulla. Länsi-Herttoniemessä sijaitsevan taloyhtiön Bostads AB Lönegropenin hallituksen puheenjohtajaa Simo Kyllöstä on haastateltu Hiilineutraali Helsinki -toimintapohjan toimista kertovalle Helsingin ilmastoteot -sivustolle. Haastattelussa Kyllönen kertoo 1950-luvulla rakennetun taloyhtiön energiatoimista, maalämpöön siirtymisestä aina ikkunoiden kunnostusurakkaan. Energiaremonteissa ilmastoystävällinen asuminen on yhdistynyt kustannusten nousun hillitsemiseen, kun taloyhtiö on saavuttanut lämmityksen suhteen hiilineutraaliuden ja vähentänyt ostoenergian tarvetta. Vanhojen puuikkunoiden korjaaminen energiatehokkaammiksi uusien ikkunoiden hankkimisen sijaan on myös kestävä tapa toteuttaa hiilineutraaliustavoitetta. Kyllönen toteaa haastattelussa, että sopivista korjausrakentamisen ja uusien energiansäästötekniikoiden hallitsemista ammattilaisista on pulaa. (Honkanen 2021)

Vertaisverkostoitumisessa voi olla paljon potentiaalia hyvien käytäntöjen ja kokemusten jakamiseen alueellisesti naapuruston kanssa. Länsi-Herttoniemen alue on jälleerakentamisen ajan rakennettua kulttuuriympäristöä, jossa suuri osa taloista on rakennettu 1950-luvulla. Tutkimuksessa nousi esiin alueellisen verkostoitumisen hyöty, muun muassa samankaltaisten ongelmien ratkaisemisen suhteen, sekä selvänä tuloksena kiinnostus energiatehokkuustoimiin.

Muodostuneessa vertaisverkostossa asukkaat voisivat jakaa tietoa, miten asuintalot alueella toimivat ja millaisia energiatehokkuusratkaisuja niihin on jo tehty. Tämä voisi kannustaa asukkaita toimimaan ja vähentämään päästöjä myös omassa asuintalossa. Taloyhtiöiden ja pientalojen aikaansaamat päästövähennykset voivat syntyä lyhyellä aikavälillä, esimerkiksi energiatehokkuustutkimuksen inspiroimana toteutettuna

energiansäästötoimet, tai pitkällä aikavälillä, kuten kestävämmät pitkän aikavälin energianhankintaratkaisut. Lyhyen aikavälin energiansäästötoimet voivat olla esimerkiksi lämmitystermostaattien säätö, erilaiset tiivistämistoimet tai vettä säästävät ratkaisut ja kulutusseuranta. Pidemmän aikavälin energiatoimia voivat olla erilaiset maalämpöhankkeet, aurinkoenergian hyödyntäminen ja ylipäätään siirtyminen uusiutuviin energiamuotoihin.

Vertaisverkostoa luotiin sosiaalisen median alustalle, sillä niiden käytöstä kansalaisaktiivisuuden väylänä on paljon hyviä kokemuksia. Some, ja etenkin Facebook, mahdollistavat verkostoitumisen, kommunikaation, järjestäytymisen ja toiminnan kuten myös tiedonsaannin, asiantuntemuksen ja oppimiskyvyn. Some tuo ihmisten intressit näkyviksi, ja yhdistää niitä luoden yhteisöllisyyden ja joukkovoiman tunteita (Mäenpää & Faehnle 2021, 90). Verkostoitumiskiinnostukseen luotu taloverkosto-ryhmä Facebookissa voi toimia vapaana kommunikatiivisena tilana, jollainen yhteisöllisyyttä ja demokraattisuutta painottavassa toimintatutkimuksessa on tavoitteenakin. (Heikkinen 2018, 217—218) Ryhmä on avoin kaikille kiinnostuneille, ja sinne liittymiseksi ei tarvitse vastata erillisiin kysymyksiin, kuten monessa keskusteluryhmässä on nykyään tapana. Tutkimuksessa luotu taloverkosto-ryhmä ei vielä tämän raportin kirjoittamisen hetkellä ollut aktivoitunut viikoittaisiin keskusteluihin, mutta siinä on potentiaalia esimerkiksi Hertsikan Pumpun ottaessa aktiivisemmän roolin verkoston osalta. Alueella on kyselytutkimuksen vastaajien mukaan paljon energiatehokkuudesta kiinnostuneita asukkaita, heidät on vaan saatava mukaan verkoston keskusteluihin. On havaittu, että somessa kansalaiset ovat löytäneet samanmielisiä toimiakseen yhdessä itsensä, toistensa ja ympäristönsä hyväksi. (Mäenpää & Faehnle 2021, 93) Samalla verkostoituminen tukee kulttuuriympäristötietoisuutta, asukkaiden tietoisuuden lisääntyessä asuinalueen ominaispiirteistä.

Kyselytutkimuksessa havaittuihin energiatehokkuustoimien esteisiin tai hidasteisiin on toivottavasti tulossa tulevaisuudessa muutoksia. Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskus ARA lanseerasi vuoden 2020 alussa haettavaksi energia-avustuksia asuinrakennusten energiatehokkuutta parantaviin korjaushankkeisiin vuosina 2020—2022. Avustusta voidaan myöntää asuinrakennuksen omistaville henkilöille, taloyhtiöille ja

ARA-yhteisöille. Tämä ensimmäinen muutaman vuoden kestävä avustuskierrros saa toivottavasti jatkoa tulevaisuudessa innostaen asukkaita ja yhteisöjä energiatehokkuustoimiin taloudellisella kannustimella. Joustoa aiemmin määriteltyihin käytäntöihin tarvitaan myös kaupungin suunnalta. Helsingin kaupunki on linjauksessaan luvannut suhtautua positiivisesti asukkaiden maalämpöhankkeisiin ja maalämpö on kytketty osaksi Hiilineutraali Helsinki 2035 -ohjelman tavoitteisiin pääsemiseksi (Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelma, 2018, 73).

Mallia alueellisen asukasverkoston luomiseen voi ottaa ympäristöministeriön rahoittamasta Taloyhtiöklubi-hankkeesta, joka luo pilottikohteisiinsa taloyhtiöiden välisiä yhteistyöfoorumia. Näiden verkostojen ja kaupungin hallinnon tulisi löytää keskusteluyhteys, jotta suuria energiatehokkuusliikkeitä saadaan aikaiseksi. Kaupungin tulisi nähdä asukkaiden aktiivisuus voimavarana, sillä heiltä löytyy alueiden asiantuntijuus ja vaikutusvalta taloyhtiöiden ja pientalojen suhteen.

On toivottavaa, että kaupunki lisää viestintää omista hankkeistaan ja asuintalojen mahdollisuuksista energiatehokkuustoimiin. Ei pelkistä mahtipontisista maalämpöura-koista, vaan jokaisen, myös vuokra-asujien saatavilla olevista energiatehokkuustoimista. Helsingin kaupungin yleiskaavassa 2050 määritellään kulttuuriympäristö olevan osa kaupungin identiteettiä ja sen ominaispiirteiden tunnistaminen ja vaaliminen on tärkeä osa kasvavan ja muutostilassa olevan kaupungin kehittymistä. (Salastie ym. 2014, 6) Kaupungin tulisi nostaa positiivisten esimerkkien, kuten edellä mainitun Lönegruppenin mallin kautta esiin se, ettei kulttuuriympäristön vaaliminen ja vanhan arkkitehtuurin säilyttäminen ole ristiriidassa hiilineutraaliuspyrkimysten kanssa.

4.2 Vuorovaikutukseen ja alueelliseen kehittämiseen kaupungin kanssa

Helsingin kaupungin yleiskaavan 2050 selvitystyössä yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu olemassa olevan kaupunkirakenteen täydentäminen ja tiivistäminen. Paineita

kohdistuu erityisesti esikaupunkien asuntoaluekokonaisuuksiin, jolloin olennaiseksi muodostuu se, kuinka hyvin eri alueiden ominaispiirteet ja arvot pystytään tunnistamaan ja alueita kehitettäessä ottamaan ne huomioon. (Salastie ym. 2014, 47)

Yleiskaavan 2050 selvityksessä (Salastie ym. 2014, 47—49) on tehty esikaupunkien kerrostaloalueiden herkkyytstarkastelua, jossa lähtökohtana on kaupunkirakenteellisten tekijöiden lisäksi kulttuuriympäristön arvot. Länsi-Herttoniemi on miljöötyyppinä metsälähiö, joka on merkittävä helsinkiläisen rakennetun ympäristön tyyppi, jolla on merkitystä paitsi paikallisesti, myös kansallisesta ja osin kansainvälisestäkin näkökulmasta. Alueet ovat herkkyytensä ja muutoksensietokykynsä puolesta jaettu neljään pääluokkaan, joista Länsi-Herttoniemi on luokiteltu kaikista herkipään 1+ -luokkaan⁸ rakennusten herkän sijoittelun maisemaan vuoksi.

Länsi-Herttoniemen asuinalueen nykyinen elinvoima ja suosio perustuvat kestäville arvoille. Niin alueen 1940-luvulla kaavoittanut Birger Brunila kuin sen nykyiset asukkaat tutkimuksen (Virtanen 2017) mukaan pitävät luontoa tärkeänä ihmisen hyvinvoinnille ja alueen vetovoimatekijänä. Alueelle on muuttanut viime vuosina runsaasti lapsiperheitä, vaikka alueen asuntokanta onkin pääosin pientä 1—2 huoneen kerrostaloasuntoja. Alueen hintataso on noussut viimeisen viiden vuoden aikana. Helsingin sanomien tekemän analyysin mukaan Länsi-Herttoniemen hintataso on noussut vuosien 2010 ja 2019 välillä 48,5 %, kun suurella osalla Itä-Helsingin alueista hintojen nousu jäi alle 20 prosenttiin. (Niskakangas 2019). Länsi-Herttoniemen asuntojen hintatason ollessa näin vahvasti nousujohdanteinen, alueella on selviä merkkejä gentrifikaatiosta. Vaikka Länsi-Herttoniemi on vielä kohtuullisen vuokra-asutopainotteista, noin 40—60 prosenttia talokannasta⁹, kertoo valtavasti noussut kiinnostus alueen omistusasuntojen suhteen myös alueen profiilin noususta ja keskiluokkaistumisesta. On nähtävissä, että Länsi-Herttoniemen identiteetti, joka pohjaa pitkälti luontoarvojen priorisointiin ja väljempään asuintalojen luonnonmukaiseen sijoitteluun, on houkutteleva alue muun muassa

---

⁸ Alue on RKY 2009- / maakuntainventoinnin kohde / merkitys osana suomalaisen modernin arkkitehtuurin historiaa. Alue on erittäin herkkä muutoksille. Lisärakentaminen mahdollista poikkeustapauksessa (Salastie ym. 2014, 49)

⁹ asuminehelsingissä.fi/content/hallintaperuste

koronapandemian myötä nousseen luontosuhteen arvostuksen¹⁰ johdosta tulevaisuudessaakin. Toivottavaa on, että Länsi-Herttoniemi voisi kantaa 1950-lukulaista arkkitehtuuria ylpeydellä tulevaisuuteen, mutta samalla keskittyä ekologiseen asumiseen. Ekologisen asumisen edistäminen voi tapahtua URBA-tutkimushankkeen mukaan kolmella tavalla; kysyntävetoisesti kuluttajien vaatiessa ympäristömyönteisempää asumista, tarjontavetoisesti ekologisten asuntojen, tuotteiden tai palvelujen markkinoiden myötä sekä normivetoisesti yhteiskunnan vaatimuksilla ja rajoitteilla. (Väliniemi & Rask, 2010, 350) Valtion puolelta normien luonti¹¹ on toistaiseksi vaikuttanut hitaalta, joten on positiivista tämänkin tutkimuksen selvitystyön avulla huomata, että kysyntää ekologiselle asumiselle on, kunhan tarjonta kohtaisi kysyjät.

Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen on tunnistettu yhtenä tärkeänä toimenpiteenä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (Berghäll & Pesu, 2008. 20—21) Tämä luo haasteita kulttuuriympäristön suojeluun, etenkin Länsi-Herttoniemen kaltaiselle 1950-luvun alueelle, jolle on omaleimaista väljyys ja luonnonalueiden lomittuminen rakennettujen alueiden kanssa. Kulttuurihistoriallisesti aikakaudelle ominaiset piirteet, kuten vähäeleinen arkkitehtuuri, tuovat haasteita yhdyskuntarakenteen tiivistämiselle, täydennysrakentamiselle ja rakennusten korjaamiselle. Kansallinen ilmastostrategia toteaa, että kulttuuri-perinnön sekä virkistys- ja viheralueiden ja niiden monimuotoisuuden turvaaminen voivat asettaa joitain reunaehtoja yhdyskuntarakenteen tiivistämiselle. (Berghäll & Pesu, 2008. 20—21)

Länsi-Herttoniemen alue on pitkään saanut olla sivussa Helsingin kaupungin asuin-kannan laajenemis- ja tiivistämissuunnitelmista, mutta vuonna 2013 kaupunki alkoi työstää uutta asemakaavaa Länsi-Herttoniemen alueelle, tarkoituksenaan löytää alueelta sopivia alueita täydennysrakentamiseen. Alueen asukkaat yhdistivät voimansa ja laativat asukasyhdistyksen kautta kriittisen kannanoton täydennysrakentamiseen vuonna 2014, jonka jälkeen kaupunki otti aikalisän kaavoitukseen. Tämä tapaus näytti hienosti alueellisen asukasaktiivisuuden voiman. Vuosien 2017—2018 ajan alueelle rakennettiin asukaslähtöisesti visiota, joka tukisi myös tulevaa täydennysrakentamista. Tällä hetkellä

---

¹⁰ Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 2020

¹¹ Rakennusten energiatehokkuutta koskeva lainsäädäntö: <https://ym.fi/rakennusten-energiatehokkuus>

visiotyö on valmis (Helsingin kaupunki 2018), ja uudet keskustelut ja suunnittelut täydennysrakentamiselle on aloitettu. Länsi-Herttoniemen sairaala-alueen voimassa olevaa asemakaavaa lukuun ottamatta alue on määrätty helmikuussa 2020 rakennuskieltoon kahdeksi vuodeksi kaupunkiympäristölautakunnan toimesta (Helsingin kaupunki 2020), uuden alueellisen asemakaavan valmistelun ajaksi.

Länsi-Herttoniemen asukasaktiivit ja alueella tehdyt tutkimukset (mm. Wallin 2019, Mäenpää & Faehnle 2021) ovat jo osoittaneet, että kaupunkisuunnittelun tulisi olla alueen asukkaita osallistavaa ja kansalaistoimijoita valtaistavaa. Asukkaat, etenkin pitkään alueella asuneet tuntevat usein alueet paremmin kuin kaupunkisuunnittelijat. Alueen ongelmakohtien ja ajallisen kehityskaaren hahmottamisen kautta asukkaiden ongelmanratkaisu voi olla käytännönläheistä, jossa konkreettisuus ja tietoisuus ongelmien monimutkaisuudesta kulkevat käsi kädessä (Lund & Juujärvi 2016, 56). Länsi-Herttoniemen alueen kulttuuriympäristölliset arvot on myös jatkuvasti tiedostettava alueen kehittämisessä. Asukkaat voivat vuorovaikutuksessa kaupungin hallinnon kanssa kehittää ja hoitaa ympäristöään entistä paremmin.

Alhaalta ylös -tyyppinen lähestymistapa ja yhteisöjen osallistaminen ovat nykyisin saaneet kannatusta perinteistä ylhäältä johdettua kehittämistä enemmän (Mäkinen 2011, 232). Suuntaus näkyy myös Helsingissä esimerkiksi Osallistuvan budjetoinnin¹² toiminnassa, jossa kaupunkilaiset saavat ehdottaa, miten Helsingin kaupunki käyttää 8,8 miljoonaa euroa kaupungin kehittämiseen. Samankaltaista osallistamista olisi toivottavaa saada myös kaupungin kestävä kehityksen toimiin.

Verkostoitumalla yhteisöllisyys voi lisääntyä, ja siten kiinnittää alueen asukkaita tiiviimmin asuin ympäristöönsä. Asuin ympäristöön kiinnittyneet ja kiintyneet asukkaat huolehtivat ympäristöstään, ja sitä kautta alueen positiivinen kehitys mahdollistuu. Alueelle tyypillistä yhteisöllisyyttä on mahdollista vielä entisestään voimistaa vertaisverkostojen avulla, ja kannustaa ympäristötoimiin taloverkoston kautta.

---

¹² OmaStadi 2020–2021: omastadi.hel.fi

5 POHDINTAA TOIMINTATUTKIMUKSESTA

Tämän tutkimuksen alkusysäys tuli alueella toimivan osuuskunnan tilaisuudessa, jossa pohdittiin asukkaiden mahdollisuuksia ilmastotoimiin asuinalueellaan. Jo tuolloin ihmeteltiin ääneen, miten alueella osa asuintaloista tekee edistyksellisiä energiaremontteja esim. maalämmön muodossa, ja osa tyytyy vaihtamaan suihkusekoittajat vettä säästäviin versioihin. Olisiko alueellisella tiedon jakamisella mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, että useampi asuintalo uskaltaisi lähteä selvittämään energiatoimia. Samalla heräsi ajatus siitä, voisiko vertaisverkostoitumalla kehittää koko asuinalueen vastuullisemmaksi ja siten myös vetovoimaisemmaksi tulevaisuudessa. Alueen asukastoimijoilla oli kokemuksia verkostoitumisesta alueen täydennysrakentamissuunnitelmien tiimoilta, ja verkostoitumista pidettiin hyvänä myös yhteisen rintaman muodostamisessa alueen luontoarvojen puolustamisen puolesta.

Toimintatutkimuksessa tutkija osallistuu aktiivisesti tutkimuksen kulkuun muun muassa muutokseen tähtääviä interventioita tehden. Tutkija on kuin aktivisti, joka katsoo sen hetkistä tilannetta pidemmälle, visioi millainen tilanne voisi olla tulevaisuudessa. Toimintatutkimuksessa kiinnostuksen kohde on sosiaalinen elementti, ihmisten yhteistoiminta, ja tutkimus on luonteeltaan sosiaalinen prosessi. (Heikkinen 2018, 216) Aloitin tutkimukseni visioiden yhteisöllistä ja asukkaita osallistavaa toimintaa, ja koin tutkimuksen alkumetreillä oman roolini alueaktivistina herättelemässä asukkaita ajattelemaan omaa tonttiansa laajemmin. Valitettavasti koronapandemia iski oman leimansa tutkimukselle, ja sosiaalinen ulottuvuus jäi tutkimuksessa vajaaksi kaiken toiminnan

siirryttyä verkkoon. Vaikka tietyille keskusteluille ja esimerkiksi kaupunkisuunnittelun osallisuuteen sosiaalinen media on koettu hyödylliseksi, tämänkaltaisessa toimintatutkimuksessa, jossa luodaan vertaisverkostoa hyvin ihmisiä henkilökohtaisen asumisen teeman ympärille, sosiaalinen media ei välttämättä ole toimivin väylä.

Toimintatutkimus on aktiiviselle tutkijalle antoisa metodi kehittää ja parantaa käytäntöjä. Maailmanlaajuinen pandemia vaikutti tämän tutkimuksen suunnitelmiin, ja ennakoon ajatellut tilaisuudet ja tapaamiset oli siirrettävä verkkoon, jolloin ne eivät toteutuneet suunnitellusti, saati tavoittaneet välttämättä kohderyhmäänsä. Tästä syystä tutkielman tutkimustulokset jäivät mielestäni laihoiksi. Kyselytutkimuksella onnistuttiin kuitenkin herättämään asukastoimijoiden mielenkiinto, ja oli selvää, että kiinnostusta sekä verkostoitumiseen että energiatehokkuustoimiin on. Sen sijaan tutkimuksen jatkoimenpiteet keskustelutilaisuuden ja verkoston luomisen suhteen epäonnistuivat. Tavoitteena oli keskustella syvemmin asukkaiden toiveista verkostoitumisen suhteen ja jakaa tietoutta energiatehokkuustoimista. Nämä keskustelut jäivät online-tilaisuudessa käymättä, ja verkoston luomiseen sosiaalisen median foorumille lähdettiin kyselytutkimuksen pohjalta. Luotu vertaisverkosto keräsi paljon osallistujia, mutta tarvitsisi aktiivista ylläpitoa, markkinointia sekä keskustelunavauksia, jotta se säilyisi vetovoimaisena foorumina asukkaille. Verkkoyhteisöissä osallistuminen seuraa usein niin sanottua 90-9-1 -sääntöä: 90 prosenttia ei osallistu sisältötuotantoon, noin yhdeksän prosenttia vaikuttaa sisältöihin ajoittain ja vain yksi prosentti osallistuu verkkoyhteisöihin aktiivisesti sisältöjä tuottaen (Hintikka 2011, 128). Tämän yhden prosentin aktiivisen roolin voisi alkuun ottaa paikallistoimija Hertsikan Pumppu, ja aktivoida siten seuraavaa yhdeksää prosenttia verkoston jäsenistä sisällöntuottamiseen ja aktiiviseen vuorovaikutukseen. Vertaisverkostoa varten voisi luoda pienen tiimin keräämään yhteen ajankohtaisia teemoja ja uutisia, joita verkosto pääsisi käsittelemään ja kommentoimaan. Näiden keskustelunavausten avulla voisi löytyä myös konkreettisia ehdotuksia yhteistyöhön kaupungin kanssa.

Ihmiskuntamme on herännyt ilmastokriisiin liian myöhään, ja osalle ihmisistä on tullut tietoisuuden ja voimattomuuden johdosta ilmastoahdistusta. Helsingin yliopisto järjestää avoimessa yliopistossa ympäristöahdistus-kurssia, jossa käsitellään

ilmastoahdistuksen teemoja ja lievittämiskeinoja. Osallistuin itse kyseiselle kurssille keväällä 2020. Vaikka kurssin edistymisen aikana ilmastoahdistuksen tunteet vaihtuivat kevään edetessä koronapandemian aiheuttamaan epävarmuuteen, sain kurssilta paljon voimavaroja ja kannustusta siihen, että omilla henkilökohtaisilla toimilla on vaikutusta. Ilmastoahdistuksen kautta voi herätä myös tarve toimia ilmaston eteen. Kuin siltana teoriasta käytäntöön, osallistuin ympärisöahdistus-kurssin jälkeen HSY:n järjestämään energiaeksperttikoulutukseen. Tästä koulutuksesta jäi käteen paljon tietoa mahdollisista energiatehokkuustoimista esimerkiksi 1950-luvun vanhoihin asuinrakennuksiin. Energiaeksperttejä varten on olemassa myös oma vertaisverkostonsa Facebookissa, jossa ekspertit saavat vertaistukea ja tietoa toimintaansa.

Vaikka olin haalinut kaiken mahdollisen ajantasaisen tiedon taloyhtiöiden energiatehokkuustoimista ja hankkeista niihin liittyen, olin tutkielman toteutuksen aikaan, ja edelleen, hämmentynyt siitä, miten pirstaloitunutta ja yhteen kokoamatonta kaikki tieto on. Energiatehokkuustoimijoiden kenttä on sekava, ja hankkeita sen tiimoilta nousee kuin sieniä sateella. Toimijat hankkivat ”alitoimijoita”, kuten ympäristöministeriön kordinoimassa Kestävä kaupunki -ohjelmassa hyvien käytäntöjen tunnistamiseksi ja skaalaamiseksi apuun käynnistetty Demos Helsingin, FCG Oy:n ja Tyrsky-konsultoinnin Kestävän kaupungin vipuvarret -hanke (Demos Helsinki 2021). Ei ole ihme, etteivät asukastoimijat ja taloyhtiöt löydä ajantasaisen tiedon äärelle ja innostu selvittämään rakennuksille mahdollisia yhteistyötahoja ja taloudellisen tuen väyliä.

Oma roolini tutkijana on ollut koronapandemian aikaan haastava. Olen yrittänyt aktivoida ihmisiä keskustelemaan energiatehokkuudesta samaan aikaan kun koko maailma on pysähtynyt pandemian edessä. Otin tutkijana reflektoinnille ja toimintasykliin suunnanmuutoksille sopivasti aikaa, ja tutkielma saikin mielenkiintoisia käännteitä siirtymisestä verkkoon. Havahduin vasta tutkimuksen loppuvaiheessa siihen, että koko tutkimusprosessin ajan käytin vain suomenkielistä materiaalia viestinnässä sekä kyselytutkimuksessa. Tämä on valitettavasti rajannut tutkimuksen piiristä pois ei-suomenkieliset osallistujat. Tämän tutkielman ulkopuolelle on jäänyt myös laaja vuokra-asujien joukko. Kyselytutkimukseen vastanneista vain yksi oli vuokra-asuja. Kokonaiskuvan saamiseksi alueen asukastoimijoiden kiinnostuksesta energiatehokkuustoimiin ja

verkostoitumiseen tutkimuksessa olisi voinut selvittää myös alueella toimivien isojen vuokranantajatahojen, kuten Sato ja Hoas, suunnitelmia ja toimia asukkaiden vaikutusmahdollisuuksiin ja energiatehokkuustoimiin.

5.1 Metsälähiö kestävä kehityksen lähiöksi

Länsi-Herttoniemen alue on tyypillinen jälleenrakentamiskauden viheralueiden ja pihojen merkitystä korostava metsälähiö. Alueella arvostetaan ympäröivää luontoa, ja se identifioidaan yhteisöllisenä ja puistomaisena elinympäristönä (Virtanen 2017). Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan selvityksen mukaan koronapandemia on parantanut ihmisten luontosuhdetta Suomessa ja lisännyt tarvetta liikkua luonnossa. Rajoitusten ja fyysisten kontaktien vähentämisen myötä luonto on tarjonnut mahdollisuuksia liikuntaan ja virkistäytymiseen. (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta 2020) Luontosuhteen parantuminen on ehdottomasti pandemian hyviä seurauksia, mutta on koronapandemian aikana tapahtunut myös digiloikka nykyteknologia käyttöön etätyössä ja yhteisöllisessä toiminnassa. Verkkoalustat ovat tarjonneet mahdollisuuksia yhteydenpitoon eri tavalla kuin aiemmin. Tapahtumien ja tilaisuuksien siirtyessä pandemian vuoksi verkkoon, on toimivien verkkoalustojen ja sosiaalisen median merkitys varmasti kasvanut.

Koska kansalaisyhteiskunta kokoontuu yhä enemmän sosiaalisessa mediassa ja järjestäytyy sen kautta, on kaupungin reagoitava tähän liikkeeseen. Kaupungin hallinnon on tultava someen, ja sitä kautta aktivoitava kansalaisia aktiiviseen vuorovaikutukseen. Pilvi Nummi on tutkinut Aalto-yliopiston rakennetun ympäristön väitöskirjassaan sosiaalisen median roolia kaupunkisuunnittelussa (Nummi 2020) ja esittää somelle kaupunkisuunnittelun konseptissa kolmenlaista roolia; osallistuvan suunnittelun viestinnän ja vuorovaikutuksen väline, kansalaisten itseorganisoitumisen alusta sekä arkielämän käytäntöjä heijastavan informaation lähde. Näitä rooleja voisi soveltaa myös kaupungin vuorovaikutukseen ja kannustamistoimiin kansalaisten suuntaan. Tähän mennessä somen hyödyntäminen Helsingin kaupungin toimijoiden näkökulmasta on vielä melko kehittymätöntä. Hyvänä esimerkkinä voidaan kuitenkin pitää vuonna 2018 lanseerattua Stadiluotsi-

toimintaa, joka jalkauttaa kaikille Helsingin suurpiireille oman kaupunkilaisten osallisuutta edistävän stadiluotsin. Tämä on jo hyvä suunta kaupunkilaisten ja kaupungin väliselle vuorovaikutukselle.

Koska niin pääkaupunkiseudun kuntien taloyhtiöklubitoinnassa kuin tässä toimintatutkimuksessa on keskitytty paljolti taloyhtiöihin ja pientaloasujiin, on vielä erikseen löydettävä väylä, miten asumisoikeusorganisaatioita ja vuokranantajatahoja, joita valtakunnallisesti toimii esimerkiksi Sato ja Avara, saadaan aktivoitua energiatehokkuustoimiin.

Suomen ensimmäisenä kuntana hiilineutraaliustavoitteensa on saavuttanut Iin kunta. Länsi-Herttoniemen asuinalue voisi hyvin verrata Iin kuntaan asukasluvultaan (vuonna 2020 Iin väkiluku oli 9 848 henkeä, asukasmäärä Länsi-Herttoniemessä vuonna 2020 oli 8 777 henkeä). Verkostoitumisen merkitys on koettu tärkeäksi tekijäksi hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisessa. Iiläisen ilmastotyön keskeisenä arvona on yhdessä tekeminen, ja kunta onkin liittynyt useisiin kansallisiin verkostoihin ilmastotavoitteisiin päästäkseen. (Iin kunta 2020) Mikäli Helsingin kaupunki haluaa päästä hiilineutraaliustavoitteeseensa, tulisi verkostoituminen nähtävä voimavarana ja kenties lähestyä ilmastotekojen suhteen alueellisia toimijoita. Hyviä viitteitä alueelliselle kehittämiselle näyttää jo energiarenessanssiohjelmassa tehty valinta kohdistaa toimia itäiseen Helsinkiin sen vanhemman asuntokannan vuoksi. Olisi mielenkiintoista myös kokeilla, voisiko leikkimielisillä, eri lähiöiden välisillä haasteilla ja kilpailulla kannustaa alueita ilmastotekoihin. Herttoniemi voisi ottaa tavoitteekseen olla kulttuuriympäristöä vaaliva, kestävän kehityksen tavoitteisiin kannustava metsälähiö.

5.2 Asukasosallisuuden vahvistaminen kaupungin tuella

Länsi-Herttoniemen alue on ollut tunnettu yhteisöllisyydestään. Alueella on vuosittain järjestetty tapahtumia, jotka ovat koonneet alueen asukkaiden lisäksi myös kauempaa kiinnostuneita osallistumaan, kuten Länsi-Herttoniemen alueelle sijoittuva Vanhan Herttoniemen pihakirppis, Herttoniemen kyläjuhlat sekä kaupunginosafestivaali Herttoniemi

Block Party. Tapahtumat ja aktiiviset kaupunginosajärjestöt ovat elävöittäneet alueen kaupunkikulttuuria, ja luoneet yhteisöllisyyttä sekä yhteenkuuluvuutta alueelle. Koronapandemia on vaikuttanut luonnollisesti koko alueen tapahtumakulttuuriin, ja yhteisöllisyys on ollut murroksessa. Alueella aiemmin lähikontaktissa järjestetyt kurssit ovat siirtyneet pandemian vuoksi verkkoon ja sosiaalisen median rooli yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi on kasvanut. Perinteistä alueellista yhteisöllisyyttä on ollut poikkeusoloissa vaikeaa löytää. Onkin mielenkiintoista seurata, millainen on yhteisöllisyyden tila koronapandemian jälkeen, kun jälleen on mahdollista kohdata ihmisiä tapahtumissa. Tuuleeko paluu normaaliin arkeen lisäämään sosiaalista kanssakäymistä alueella, vai onko verkkoon siirtynyt verkostoituminen ja yhteisöllisyys tullut jäädäkseen?

Yhteiskuntamme on jo vahvasti verkostoitunutta ja saamme muutamalla ruudun klikkauksella paljon tietoa maailmasta. Usein voi silti olla hankala saada tietoa tai hahmottaa sitä, mitä tapahtuu lähellä, samassa asuintalossa, naapurissa tai asuinkorttelissa. Lähiympäristön vertaisinformaatiossa ja sen jaettavuudessa piilee merkittävä potentiaali ihmisten arkielämän helpottamiseen ja kestäväen kehityksen mukaisiin ratkaisuihin. Tarvitaan kuitenkin paljon muutoksia vallitsevaan byrokraattiseen järjestelmään, jotta vertaisverkostoitumista voitaisiin hyödyntää suuremmassa mittakaavassa. Voisiko vertaisverkostoituminen toimia jopa osana kaupungin tarjoamia palveluita?

Helsingin kaupungin lanseeraaman Energiarenessanssi-toimintamallin potentiaalisimpia alueita energiatehokkuuden parantamisen suhteen löytyy Itä-Helsingin lähiöistä, joihin on suunniteltu peruskorjauksia. Vertaisverkoston luominen peruskorjausasuntokantaa sisältävälle alueelle yhdessä kaupungin energiarenessanssimallin kanssa voi saada vuorovaikutuksessa aikaan konkreettisia ilmastotekoja.

Sirkku Wallin (2019) tutki Herttoniemen alueella kaupunkilaisten omaehtoista ruohonjuuritason toiminnan suhdetta kaupunkisuunnitteluun. Wallin esitti, että toimijalähtöisillä suunnittelumenetelmillä ja monipuolisemmalla suunnitteluotteella valtaistetaan kansalaistoimijat oman ympäristönsä parantamiseen. Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle ovat omassa tutkimuksessaan ottaneet tavoitteeksi toimia välittäjänä kansalaisyhteiskunnan ja julkishallinnon välissä edistämässä vuoropuhelua ja informaation kulkua ja -

vaihtoa. (Mäenpää & Faehnle 2021, 18) Wallinin väitöskirja ja Mäenpään ja Faehnen toimintatutkimushanke loi omalle tutkimukselleni perustaa; asukkaista itsestään lähtevää toimintaa tulisi arvostaa myös kaupunkisuunnittelun tasolla, mutta asukkaiden tulee saada jokin varmuus siitä, että heidän tekemällään alueellisella työllä on merkitys.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa tutkittiin toimintatutkimuksen avulla asukkaiden välisen vertaisveroston mahdollisuuksia ja kiinnostusta energiatehokkuustoimiin asuintaloissa. Tutkielmassa on selvitetty myös kaupungin yhteistyömahdollisuuksia vertaisverkostojen suhteen. Tutkielma osoitti, että Länsi-Herttoniemen asukkaiden keskuudessa on kiinnostusta sekä verkostoitumiseen että energiatehokkuustoimiin. Tutkielmassa hahmoteltiin myös uusia väyliä kaupungin ja asukasaktiivien tiiviimpään vuorovaikutukseen.

Länsi-Herttoniemessä itseorganisoituvaa asuintalojen välistä toimintaa olisi mahdollista kehittää osallistavien ja paikalliseen kehittämiseen perustuvien toimien avulla. Itseorganisoitumista ja vertaisverkostoitumista ei kuitenkaan voi pakottaa, vaan se on erilaisten sattumusten ja aktivoivien tekijöiden summa. Vertaisverkostotoiminnan oheen tarvittaisiin fasilitaattori, joka aktivoisi keskustelua, ja nostaisi esiin ajankohtaisia teemoja, joiden ympärillä ajatusten ja kokemusten jako voisi tapahtua. Kaupunki voisi suunnitelmallisilla ja konkreettisilla toimilla osallistaa asukkaita kestävän kehityksen tekoihin, ja uuden energiarenessanssiohjelman myötä jalkauttaa paljon kaivattua tietoa esimerkiksi energiatehokkuustoimista kansalaisille.

Tutkimuksen toiminnallisten osioiden siirtyessä kokonaan verkkoon, sosiaalisen median Facebook-ryhmään, oli selvää, että vertaisverkostoitumistyötä olisi koronapandemian hellitettyä hyvä jatkaa myös reaali maailmassa. Tästä on alustavasti käyty keskustelua Hertsikan Pumpun toimijoiden kanssa, joilla olisi kiinnostusta ottaa

vertaisverkostotoimintaa koordinoitavaksi. Hertsikan Pumppu voisi jatkaa ryhmän markkinointia ja ylläpitoa myös tulevaisuudessa alueen yhtenä foorumina asukkaille. Yhtenä ajatuksena olisi tehdä taloverkoston kiinnostuneista osallistujista pieni ydinryhmä, joka voisi työstää tiettyjä teemoja koko ryhmän kommentoitavaksi, toimia vuorovaikutuksessa Helsingin kaupungin toimijoiden kanssa ja aktivoida siten alueen asukkaita pohittamaan ympäristötoimia asuinympäristössään.

Kuten toimintatutkimuksen osalta sopisi käydäkin, toiminta on alkanut pienestä, muutaman henkilön aloitteesta Hertsikan Pumpun järjestämässä keskustelutilaisuudessa, ja toivottavasti jatkuu ja laajenee suuremman ihmisjoukon, Länsi-Herttoniemen asukkaiden yhteiseksi asiaksi. Helsingin kaupunki on jo tämän toimintatutkimuksen toteutuksen aikana ottanut suuria harppauksia kohti hiilineutraalia Helsinkiä vuoteen 2035. Nyt käynnissä olevat hankkeet, esimerkiksi Energiarenessanssi ja Taloyhtiöklubi, ovat juuri niitä tarvittavia toimia, jolla asuinalueen suurta vaikutusvaltaa omaavia asukkaita, taloyhtiöitä ja pientaloasujia saadaan heräteltyä ilmastotoimiin. Vielä pitää löytää oikeat kanavat aktivoida vuokranantajat ja vuokralaiset mukaan ekologisen asumisen toimiin.

Tutkielma tallentaa osaltaan ajankuvaa koronapandemian aikana toteutetusta toimintatutkimuksesta, sekä ilmastotoimien ja energiaratkaisujen osalta murrosvaihetta elävästä rakennus- ja asukaskulttuurista. Toivottavasti energiatehokkuustoimet ja vertaisverkostoituminen ovat muutamien vuosien päästä jo arkipäivää jokaiselle asukkaalle ja taloyhtiöiden päättäjille.

LÄHTEET

- Berghäll, Jonna & Pesu, Minna. 2008. Ilmastonmuutos ja kulttuuriympäristö. Tunnistetut vaikutukset ja haasteet Suomessa. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Botsman, Rachel. 2016. We've stopped trusting institutions and started trusting strangers. TedGlobal. Katsottu 14.4.2020: https://www.ted.com/talks/rachel_botsman_we_ve_stopped_trusting_institutions_and_started_trusting_strangers
- Botsman, Rachel. 2012. The currency of the new economy is trust. TedGlobal. Katsottu 14.4.2020: https://www.ted.com/talks/rachel_botsman_the_currency_of_the_new_economy_is_trust/transcript
- Demos Helsinki 2021. VIPU – Kestävän kaupungin vipuvarret. Luettu 25.4.2021: <https://demoshelsinki.fi/fi/referenssit/vipu-kestavan-kaupungin-vipuvarret/>
- Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta. 2020. Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020. Luettu 15.5.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoumii/julkaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf
- Galtat, Hanna & Tornivaara-Ruikka, Riitta. 2012. Maalle! Helsingin seudun kulttuuriympäristöopas. Helsinki: Rakennustaiteen seura.
- Heikkinen, Hannu L. T. 2018. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, Raine, toim. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Keuruu: PS-kustannus.
- Heikkinen, Hannu L. T. & Jyrkämä, Jyrki. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T. & Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti. 1999. Siinä tutkijamissä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena.
- Heinonen, Ulla. 2008. Sähköinen yhteisöllisyys: kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Pori: Turun yliopisto.
- Helsingin ilmastoteot. 2021. Energiarenessanssi-toimintamallilla kohti hiilineutraalia Helsinkiä. Luettu 10.5.2021. <https://helsinginilmastoteot.fi/energiarenessanssi-toimintamallilla-kohti-hiilineutraalia-helsinki/>
- Helsingin kaupunki. 2019. Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelu. Helsingin Kaupunkiympäristön asemakaavapalvelut. Luettu 13.2.2020: https://www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2019_kaava/1503_Herttoniemen_ymparisto_Optimized2.pdf?fbclid=IwAR2CYkYUga8L69EfcXD7bkXaSLXteAly-wOtUzwGAJKJ2bh08LbHERIFNTKw

- Helsingin kaupunki. 2018. Kaupunginosavisio. Herttoniemenranta, Länsi-Herttoniemi, Roihuvuori. Luettu 5.1.2020: https://www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2018_hankepalvelu/Herttoniemivisio/HerttoniemiVisio.pdf
- Hertsikan Pumppu 2021. Hertsikan Pumppu. Tilaa yhteisöllisyydelle – Tehdään se yhdessä! Luettu 20.3.2021: www.hertsikanpumppu.fi
- Herttoniemiseura 2021. Herttoniemi. Luettu 20.3.2021: <https://herttoniemi.fi/>
- Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelma. 2018. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:4. Luettu 20.2.2021. <https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/julkaisut/julkaisut/HNH-2035-toimenpideohjelma.pdf>
- Hintikka, Kari A. 2011. Sosiaalinen media - yhteisö vai verkosto? Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press.
- Honkanen, Auli. 2021. Energiasyöpön 50-luvun kerrostalon askeleet kohti hiilineutraaliutta. Luettu 15.4.2021. <https://helsinginilmastoteot.fi/energiaremontti-herttoniemessa/>
- HSY. 2020. Taloyhtiön energiaeksperttikurssi. Luettu 3.2.2020. <https://koutsii.hsy.fi/courses/energiaekspertti/>
- Hyysalo, Sampsa & Murto, Pekka & Juntunen, Jouni & Jalas, Mikko. 2020. Vaikeaa, monimutkaista ja epävarmaa: Mistä tekijät taloyhtiöiden energiaremontteihin? Artikkelit Tekniikka & Talous -lehdessä tehdyn tutkimuksen pohjalta 25.9.2020. Luettu 24.4.2021. <https://www.tekniikkatalous.fi/uutiset/vaikeaa-monimutkaista-ja-epavarmaa-mista-tekijat-taloyhtioiden-energiaremontteihin-tassa-parannusehdotuksia/c62a553f-54c4-44b9-bfe1-4f0bdefd7186>
- Iin kunta. 2020. Kestävän kehityksen tilinpäätös 2016-2020. Luettu 14.4.2021: https://www.ii.fi/sites/ii.fi/files/TIEDOSTOT/ASUMINEN_YMPARISTO/ilmastotoimet/kestava-kehitys-ja-liitteet.pdf
- Kangaspunta, Seppo (toim.) 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press.
- Kepsu, Saulo. 2005. Uuteen maahan - Helsingin ja Vantaan vanha asutus ja nimistö. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kiviniemi, Kari 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T. & Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti, toim. 1999 Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena.

- Lahti, Vesa-Matti & Selosmaa, Jenni. 2013. Kaikki jakoon! Kohti uutta yhteisöllistä ta-
loutta. Jyväskylä: Atena.
- Linnanen, Lassi & Nyfors, Tina & Heinonen, Tero & Liimatainen, Heikki & Nissinen, Ari &
Regina, Kristiina & Saarinen, Merja & Seppälä, Jyri & Viri, Riku. 2020. Suomen il-
mastopaneeli 2020. Raportti 4/2020. Luettu 14.1.2021. [https://www.ilmastopa-
neeli.fi/wp-content/uploads/2020/09/Sufficiency-in-climate-policy_2020-09-
25.pdf](https://www.ilmastopa-
neeli.fi/wp-content/uploads/2020/09/Sufficiency-in-climate-policy_2020-09-
25.pdf)
- Lipasti, Laura. 2018. Helsingin naapurustojen yhteisöllisyys ja alueellinen sosiaalinen
media. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, geotieteiden ja maantieteen lai-
tos. Helsinki.
- Lund, Virpi & Juujärvi, Soile. 2016. "Asukastyöpajat osallisuuden edistämisen välineenä
Espoon keskuksessa." Yhdyskuntasuunnittelu, 2016:1, 43—58.
- Mäenpää, Pasi & Faehnle, Maija. 2021. 4. sektori. Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hal-
linnon muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Tampere: Vastapaino.
- Mäkinen, Maarit. 2011. Paikallisuuden uudet merkitykset yhteisöjen innovaatioverkos-
toissa. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys:
avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere Univer-
sity Press.
- Niskakangas, Tuomas. 2019. HS-analyysi: Asuntojen hintaerot repesivät Helsingissä,
kartta näyttää karun jaon eri alueiden välillä. Helsingin sanomat, 31.10.2019. Lu-
ettu 6.5.: <https://www.hs.fi/talous/art-2000006291641.html>
- Nissinen, Ari & Savolainen, Hannu (toim.) 2019. Julkisten hankintojen ja kotitalouksien
kulutuksen hiilijalanjälki ja luonnonvarojen käyttö. Suomen ympäristökeskus
(SYKE) Raportti 15 | 2019. Luettu 18.3.2021: [http://hdl.han-
dle.net/10138/300737](http://hdl.han-
dle.net/10138/300737)
- Nummi, Pilvi. 2020. Hallitsematon tekijä? Sosiaalisen median rooli kaupunkisuunnitte-
lussa. Väitöskirja 137/2020. Aalto-yliopiston insinööritieteiden korkeakoulu, ra-
kennetun ympäristön laitos. Espoo.
- Packalén, Eva. 2008. Herttoniemi: Kylä, kartano, kaupunginosa. Keuruu: Helsingin kau-
punginmuseo.
- Putkonen, Lauri. 1994. Herttoniemen rakennettu ympäristö. Helsingin kaupunkisuun-
nitteluviraston julkaisuja 23. Helsinki: KSV.

- Puustinen, Sari. 2010. Asumisen arvot ja tavoitteet. Teoksessa Norvasuo, Markku, toim. 2010. Asutaan urbaanisti! Laadukkaaseen kaupunkiasumiseen yhteisellä kehittyllä. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja.
- Saari, Erkki. 2007. Mitä - pitääkö tutkijan olla myös käytännön toimija? Teoksessa Viinama, Leena & Saari, Erkki, toim. 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.
- Saastamoinen, Mikko. 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Filander, Karin & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta, toim. 2009. Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Kansanvalistusseura.
- Salastie, Riitta & Kiljunen-Siirola, Raisa & Karisto, Maria & Jaakkola, Maria. 2014. Helsingin yleiskaava 2050. Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Luettu 20.2.2020: <https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/f7/f7c120e12aa271b1a408e0e3f41d3b358b50e09b.pdf>
- Tarjanne, Liisa. 2001. Kulttuuriympäristöohjelmat. Teoksessa Lounatvuori, Irma & Putkonen, Lauri, toim. 2001. Rakennusperintömme: kulttuuriympäristön lukukirja. Helsinki: Rakennustieto.
- Toimintatutkimus 2019. Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto. WWW -sivut. Päivitetty 23.4.2015. Luettu 1.10.2019. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/toimintatutkimus>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2021. Energiatehokkuus. Luettu 15.4.2021. <https://tem.fi/energiatehokkuus>
- Valli, Raine & Perkkilä, Päivi. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine, toim. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Keuruu: PS-kustannus.
- Vastamäki, Jaana & Valli, Raine. 2018. Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta kyselylomaketutkimuksessa. Teoksessa Valli, Raine, toim. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Keuruu: PS-kustannus.
- Vuori, Pekka & Mäki, Netta & Bergroth Claudia. 2020. Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2019/2020 ja väestönmuutokset vuonna 2019. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Luettu 15.1.2021: https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/20_09_17_Tilastoja_10_Vuori_Maki_Bergroth.pdf
- Väliniemi, Jenni & Rask, Mikko. 2010. Kuluttajat ja ekologinen asuminen - yhteiskehittämällä kestäviin ratkaisuihin. Teoksessa Norvasuo, Markku, toim. 2010. Asutaan

urbaanisti! Laadukkaaseen kaupunkiasumiseen yhteisellä kehittelyllä. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja.

Wallin, Sirkku. 2019. Managing urban complexity - Participatory planning, self-organization and co-production of urban space. Väitöskirja 159/2019. Aalto-yliopiston insinööritieteiden korkeakoulu, rakennetun ympäristön laitos. Espoo.

WWF Suomi. 2020. Ilmastonmuutos. Luettu 25.1.2020: <https://wwf.fi/uhat/ilmastonmuutos/>

LIITTEET

LIITE 1 KYSELYLOMAKE

Kysely energiatehokkuusratkaisuista ja taloverkostosta Länsi-Herttoniemen asukkaille

Kiinnostaako asuintalon energiansäästö ja ympäristöystävälliset ratkaisut? Onko taloyhtiöosi tai asuintaloosi suunniteltu energiaremontteja? Haluaisitko tietää, mitä naapuritalot suunnittelevat?

Tällä kyselytutkimuksella kartoitetaan Länsi-Herttoniemen asukkaiden, omakotiasujien sekä taloyhtiöiden hallituslaisten ja muiden aktiivien kiinnostusta energiatoimiin taloyhtiöissä, sekä kiinnostusta taloverkoston, joka voisi toimia yhteistyö-, tiedonjako- ja vertaistukikanavana talojen välillä.

Kyselytutkimus tehdään osana toimintatutkimusta, jonka fokuksena on Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristöllisestikin merkittävä asuinalue. Tutkijana toimii kulttuuriympäristön tutkimuksen opiskelija Anna Merikari. Lisätietoja tutkimuksesta:

anna.h.merikari@student.jyu.fi

Kysely on avoinna 20.1.-20.2.2020.

Kiitän suuresti osallistumisesta kyselytutkimukseen!

*Pakollinen

Olen *

- Pientaloasuja / omakotitaloasuja Länsi-Herttoniemessä
- Länsi-Herttoniemeläisen taloyhtiön hallituksen jäsen
- Länsi-Herttoniemeläisen taloyhtiön hallituksen puheenjohtaja
- Länsi-Herttoniemeläisen taloyhtiön muu aktiivi
- Vuokra-asuja Länsi-Herttoniemessä
- Muu: _____

Kerro halutessasi taloyhtiösi nimi / asuintalon kadun nimi

Oma vastauksesi _____

Olen kiinnostunut pientalojen / taloyhtiöiden energiaremonteista *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- Muu: _____

Millaisia energiansäästöllisiä / ympäristöystävällisiä toimia pientaloon / taloyhtiöön on tehty?

Oma vastauksesi _____

Onko taloyhtiössä kohdattu esteitä energiaremonttien tai muiden ympäristöystävällisten toimien toteuttamiseen? Jos, niin millaisia

Oma vastauksesi _____

Millaista apua, tukea ja tietoa kaipaisit energiatehokkuuteen liittyen?

Oma vastauksesi _____

Osallistuisitko keskustelutilaisuuteen pientalojen/taloyhtiöiden energiaratkaisuista ja ympäristöystävällisistä toimista *

Kyllä

En

En osaa sanoa

Muu: _____

Länsi-Herttoniemeen on suunniteltu verkostoa asukkaille talojen/taloyhtiöiden keskuuteen. Mihin näkisit taloverkostosta olevan hyötyä? (esim. kokemusten jako, vertaistuki, tiedon välitys, teemoitetut tilaisuudet)

Oma vastauksesi _____

Kiinnostaisiko toimia osana Länsi-Herttoniemen taloverkostoa *

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Muu: _____

Jätä yhteystietosi, mikäli haluat lisätietoja ja osallistua keskusteluun pientalojen / taloyhtiöiden energiaratkaisuihin ja verkostoon liittyen!

Oma vastauksesi _____

Lähetä